

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 34.

Måndagen den 30 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och bordlades Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 32, med anledning af herr Kronlunds motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i aflöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda betänkanden nr 29 och 31—33.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 6, i anledning af *dels* de i Kungl. Maj:ts proposition nr 96 innefattade förslagen till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsaftal, lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken, lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906, lag angående ändring af 158 § utsokningslagen samt lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, *dels* åtskilliga med föranledande af nämnda förslag väckta motioner.

I en till Riksdagen aflåten proposition nr 96 af den 11 mars 1910 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga

dels förslag till

- 1) lag om kollektivafktal mellan arbetsgivare och arbetare;
- 2) lag om särskild domstol i vissa arbetstvister; och
- 3) lag om vissa arbetsaftal;

dels förslag till

- 4) lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken;
- 5) lag om ändring af 2 § lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906;
- 6) lag angående ändring af 158 § utsökningslagen; och
- 7) lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907;

dels ock förslag till

- 8) lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen;

samtliga förslagen så lydande, som den kungl. propositionen utvisade.

Nämnda proposition hade af Riksdagens båda kamrar hänvisats till behandling af särskilda utskottet nr 2.

Härjämte hade utskottet fått till sig för handläggning öfverlämnade följande inom Riksdagen väckta motioner, nämligen:

- 1) af herr *af Petersens* (motion i Första kammaren nr 27);
- 2) af grefve *Hamilton, Alexander* (motion i Första kammaren nr 73);
- 3) af friherre *Fleming* (motion i Första kammaren nr 74);
- 4) af herr *Hildebrand* (motion i Första kammaren nr 75);
- 5) af herr *Pettersson* i Södertälje (motion i Andra kammaren nr 269);
- 6) af herr *Åkerman* (motion i Andra kammaren nr 270);
- 7) af herr *Jansson* i Edsbacken (motion i Andra kammaren nr 271);
- 8) af herr *Lindqvist* m. fl. (motion i Andra kammaren nr 272);
- 9) af herr *Söderbergh* i Karlshamn (motion i Andra kammaren nr 273);

- 10) af herr *Pettersson* i Bjälbo (motion i Andra kammaren nr 274);
- 11) af herr *Hellberg* (motion i Andra kammaren nr 275);
- 12) af herr *Schotte* (motion i Andra kammaren nr 276);
- 13) af densamme (motion i Andra kammaren nr 277);
- 14) af herr *Jönsson* i Refvinge (motion i Andra kammaren nr 278);
- 15) af herr *Tynell* (motion i Andra kammaren nr 279);
- 16) af herr *Pålsson* (motion i Andra kammaren nr 280);
- 17) af herr *Wilson* (motion i Andra kammaren nr 281);
- 18) af herr *Karlsson* i Fjäl (motion i Andra kammaren nr 282);
- 19) af herr *Johansson* i Stockholm (motion i Andra kammaren nr 283); samt
- 20) af herr *Lindley* (motion i Andra kammaren nr 284).

Af de till utskottet sålunda hänskjutna ärenden hade utskottet i föreliggande utlåtande till slutlig behandling förehaft dels samtliga i propositionen innefattade lagförslag med undantag af förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 §, samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen, dels ofvan omnämnda motioner med undantag af motionerna i Första kammaren nr 27 och 74 samt motionerna i Andra kammaren nr 269, 279, 270, 272, 274, 283 och 284, de fem sistnämnda i hvad de afsågo berörda förslag till ändringar i strafflagen. Öfver detta lagförslag samt de motioner eller delar af motioner, som ännu icke blifvit af utskottet slutligt behandlade, förmälde sig utskottet komma att i annat utlåtande yttra sig.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt,

1) att Riksdagen, med förklarande, att de i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslagen till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare samt till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister icke kunde oförändrade godkännas, måtte antaga af utskottet framlagda förslag till lagar i dessa ämnen;

2) att Riksdagen, under förutsättning att förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare samt till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister blefve af Riksdagen antagna, måtte

dels antaga af utskottet afgifvet förslag till lag angående medling i arbetstvister,

dels ock för år 1911 på extra stat anvisa ett förslagsanslag af 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande och använ-

das till bestridande af kostnaden för en förlikningskommission för medling i arbetstvister;

3) att Riksdagen med förklarande, att det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag om vissa arbetsaftal icke kunde oförändradt godkännas, måtte antaga ett af utskottet afgifvet förslag till lag i ämnet;

4) att Riksdagen måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag angående ändring af 17 kap. 4 § handelsbalken;

5) att Riksdagen, under förutsättning att förslag till lag om vissa arbetsaftal blefve af Riksdagen antaget, måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag angående ändring af 158 § utsökningslagen;

6) att Riksdagen, under förutsättning att förslag till lag om vissa arbetsaftal blefve af Riksdagen antaget, måtte antaga det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag angående ändring af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907;

7) att a) grefve *Alexander Hamiltons* motion nr 73 i Första kammaren,

b) herr *Hildebrands* motion nr 75 i Första kammaren,

c) herr *Åkermans* motion nr 270 i Andra kammaren,

d) herr *Janssons* i Edsbäcken motion nr 271 i Andra kammaren,

e) herr *Lindqvists* m. fl. motion nr 272 i Andra kammaren,

f) herr *Söderberghs* i Karlshamn motion nr 273 i Andra kammaren,

g) herr *Petterssons* i Bjälbo motion nr 274 i Andra kammaren,

h) herr *Hellbergs* motion nr 275 i Andra kammaren,

i) herr *Schottes* motioner nr 276 och 277 i Andra kammaren,

j) herr *Jönssons* i Refvinge motion nr 278 i Andra kammaren,

k) herr *Pålssons* motion nr 280 i Andra kammaren,

l) herr *Wilson's* motion nr 281 i Andra kammaren,

m) herr *Karlssons* i Fjäl motion nr 282 i Andra kammaren,

n) herr *Johanssons* i Stockholm motion nr 283 i Andra kammaren,

o) herr *Lindleys* motion nr 284 i Andra kammaren,

— motionerna i Andra kammaren nr 270, 272, 274, 283 och 284 i hvad de ej afsåge det i förevarande proposition innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap.

15 och 22 §§ strafflagen — måtte, där de ej kunde anses besvarade genom hvad utskottet på sätt förut nämnts hemställt, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

8) I denna punkt hade utskottet för Riksdagen anmält, att utskottet komme att afgifva särskildt utlåtande i anledning af det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen äfvensom de ofvan omförmälda motioner eller delar af motioner, öfver hvilka utskottet icke i detta utlåtande yttrat sig.

Vid utlåtandets föredragning begärdes ordet af

Friherre Lagerbring, som yttrade: I afseende på föredragningen af särskilda utskottets utlåtande nr 6 hemställes,

att utlåtandet måtte punktvis föredragas, i hvar och en af punkterna 1—3 först lagförslaget med ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan;

att vid behandling af första punkten diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet;

att lagförslagets text ej må uppläsas i andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres;

att för den händelse ett eller flera af lagförslagen komma att i någon del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende på de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt att utskottet bemyndigas vidtaga de ändringar i numreringen af paragrafer och moment, som kunna föranledas af kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Afd. a). Utskottets förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Lagförslag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Arbetsgifvare eller förening af arbetsgifvare äge att med de härnedan eller eljest i lag stadgade inskränkingar sluta aftal med fackförening, fackförbund eller annan dylik förening af arbetare om villkor, som skola lända till efter rättelse vid arbetsaftals ingå-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*

(Forts.)

ende, samt om förhållandena i öfrigt mellan arbetsgifvare och arbetare.

Såsom arbetare anses enligt denna lag äfven arbetsförman, handelsbiträde och annan, som innehar därmed jämförlig anställning.

Friherre Lagerbring: Vi stå nu inför behandlingen af en fråga, som tillvunnit sig mer än vanligt intresse och uppmärksamhet rundt om i landet, nämligen frågan om att genom lagstiftningsåtgärder kunna åtminstone bidraga till den arbetsfred, som under de senare åren så godt som helt och hållet saknats. Dessa lagförslag hafva också inom vida kretsar af vårt land hälsats med stora förhoppningar, i andra kretsar mottagits med starkt misstroende för att slutligen åter i andra kretsar mötas med motvilja för att icke säga rent af ovilja. Det har emellertid i den kungl. propositionen uttryckligen framhållits, liksom det också har af utskottet kraftigt betonats, att den här ifrågasatta lagstiftningen endast är att betrakta såsom en försökslagstiftning på ett område, där ett lagligt ordnande af förhållandena hittills icke alls förekommit. Däraf följer emellertid icke, att de afgifna lagförslagen, såsom man på ett och annat håll velat antyda, få anses endast såsom teoretiska tankeexperiment eller juridiska spekulationer, utan torde fastmera få anses ha sin rot i de hittills rådande förhållandena på näringslivets område. Man har gått ut ifrån hvad som under årens lopp arbetat sig fram som sedvänja, och man söker nu med statsmakternas medverkan upphöja detta till lag. Att fel och brister förekomma i ett sådant lagförslag torde vara helt naturligt, men däremot torde man icke med skäl kunna påstå, att icke förslagens upphöfsmän sökt bereda rättvisa åt båda parterna. Det förefaller under sådana förhållanden egendomligt nog, att man på vissa håll ansett sig kunna stämpla det hela såsom en klasslagstiftning. Men det beror väl kanske dels på att man på dessa håll, när man icke finner, att alla bestämmelser äro till förmån för den part, man representerar, ser egentligen på dessa bestämmelser och bortser från de andra, och dels kanske på att intresset för att en sådan här lagstiftning skall komma till stånd hos de båda stridande parterna ingalunda är detsamma. För arbetsgifvaren, bunden som han är med stora personliga och ekonomiska intressen vid det företag, han igångsatt eller drifver, synes arbetsfred vara ett oeftergiftigt villkor, för att han skall kunna uppgöra tillförlitliga affärskalkyler, bibehålla den kundkrets, han en gång förvärfvat, eller med andra ord för att kunna utan allt för stor ekonomisk risk hålla företaget i gång. För arbetaren åter och särskildt för dem, som satt sig före att leda arbetsskarornas stora uppmarsch till uppnående af bättre social och ekonomisk ställning, är det kanske mera tilltalande, att ett ständigt krigstillstånd, om också ett latent sådant, är rådande.

De äro därigenom i tillfälle att efter olika förhållanden använda än det ena och än det andra af sina vapen, såsom småstrejker, storstrejker och dessas uppdelning i mindre strejker genom s. k. rationella klyfningar, blockader, bojkotter m. m. dylikt. Och det är kanske därifrån den stämningen har kommit i arbetarkretsar, att kan man icke få en lagstiftning, som är öfvervägande till fördel för dem, så är man hellre utan en sådan lagstiftning.

Men då härtill kommer, att äfven arbetsgifvarna sönderfalla i minst två stora grupper, hvilkas intressen icke äro i alla afseenden desamma, nämligen industridkarna och jordbrukarna, kan man ju däraf förstå, huru svårt det varit för utskottet att söka få fram något, hvarom de olika intressenterna verkligen kunnat ena sig. Af de många afgifna reservationerna finner man också, att det är i viktiga punkter, utskottet ingalunda lyckats, men jag vill uttala den förhoppningen, att det skall lyckas för Riksdagen åtminstone att få något resultat af detta besvärliga, långvariga, synnerligen svåra och vidlyftiga lagstiftningsarbete.

Jag skall också be att få yttra några ord om det föreliggande förslagens behandling inom denna kammare. Jag tror, att kammaren skall göra klokt, om den med varsamhet behandlar utskottets förslag, icke därför att detta förslag gör anspråk på att vara ett mästerstycke — tvärtom, det innehåller åtskilliga brister — men därför, att om man rifver sönder detta, är det så ofantligt svårt att kunna sätta upp något annat och bättre. Att få ikull detta lagförslag vid denna riksdag är ingen svårighet. Därtill fordras sannerligen inga jätteansträngningar. Svårare arbete åtager sig nog den, som söker få denna, ur vissa synpunkter åtminstone, bräckliga farkost i hamn. Många önska förslagens fall, men de, som vilja taga ansvaret på sig, för att förslaget faller, äro icke lika många. Man skulle på åtskilliga håll gärna se, att detta ansvar skulle falla på Första kammaren. Och man kanske får fog för ett sådant påstående, om Första kammaren skulle göra alltför många påbyggnader på utskottets förslag. Man kan ju förstå, att ur den synpunkten, som på senare tiden ofta gjort sig gällande, nämligen kvittningssynpunkten, man vill göra ett och annat tillägg, men att göra många sådana tror jag skulle väsentligen förrycka karaktären af det beslut, kamrarna kunna komma till. Jag vill därför sluta med den hemställan till kammaren, att om kammarens ledamöter icke känna sig tillfredsställda med hvarje detalj i detta förslag, de dock, såvidt möjligt är, underordna sina enskilda intressen och sina enskilda uppfattningar för det stora helas väl.

Det kan ju hända, att det finnes en och annan som tänker: »låt förslaget falla. Det gör ingenting. Det har så många fel och brister. Vi kunna gärna vara det förutan». Men till dem, som möjligen hysa den tanken, vill jag ställa en erinran om förhållandena i vårt land under det förra året. De stridande parterna

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
m kollektiv-
aftal mellan
arbetsgivare
och arbetare.
(Forts.)*

hade långvariga förhandlingar. De lyckades icke komma till något resultat och förlikningsmännen ej heller. Regeringens förlikningskommission misslyckades också. Det blef en ganska allmän stämning, en allmän uppfattning inom landet, att det finnes ingen, som numera kan göra något för arbetsfreden inom landet, ingen annan än Riksdagen. Skulle nu också Riksdagen misslyckas, så tror jag, att den politiska och ekonomiska ställningen inom landet under de närmaste åren icke blir så synnerligen tillfredsställande.

Med detta uttalande ber jag att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Herr Hellner: Den mest brännande frågan i förevarande lagstiftningsarbete är ovedersägligen den, som kännetecknas af skillnaden mellan utskottets majoritet och andrakammarreservanternas ståndpunkt i fråga om rättigheten att under ett kollektivafvals giltighetstid begagna sympatistrider. Utskottets majoritet har, såsom kammaren funnit, i denna punkt följt den kungl. propositionen. Andrakammarreservanterna åter hafva följt de motioner, som vilja hafva fullständigt förbud mot alla strider under aftalstiden. Det torde tillåtas mig att nu något närmare ingå på de skäl, som varit bestämmande för utskottets majoritets ståndpunkt i denna fråga, eftersom den af helt naturliga skäl icke kunnat så utförligt behandlas i betänkandet.

Jag skall först härvidlag fästa mig vid den rättsliga sidan af saken. Frågan är: hvilka rättsliga verkningar kan man i förevarande afseende enligt allmänna rättsregler och sakens natur draga ur ett kollektivafval? Jag vill erinra om att, såsom det är i propositionen framhållet, kollektivafvallets innebörd är att vara en norm för de individuella arbetsaftalen, men det innebär icke, att en viss arbetsgivare tar vissa arbetare i sin tjänst eller garanterar dem arbete, och ej heller att vissa arbetare förplikta sig till att ställa sin arbeidskraft till arbetsgivarens förfogande. Hvad kan man då säga, att det i dessa aftal ligger i fråga om parternas åtagande att hålla fred? Det kan säkerligen icke ur detta aftal dragas någon annan slutsats, än att parterna förbundit sig att under aftalstiden respektera de villkor, som aftalet innehåller, och icke börja strid för att få ändringar uti dem. Men däremot kan det icke dragas någon slutsats beträffande deras förpliktelser att hålla fred i öfrigt. Detta är den ståndpunkt, från hvilken Kungl. Maj:ts proposition utgår, och den står till fullo i öfverensstämmelse med den uppfattning, som gjort sig gällande i de vetenskapliga bearbetningarna af detta ämne. Naturligtvis kan man genom positiv lagstiftning tillägga kollektivafvalten ytterligare rättsverkningar i detta afseende, liksom parterna själfva kunna genom öfverenskomelse göra detta. Och i själfva verket har såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag gjort tillägg till de naturliga

konsekvenserna i fråga om aftalets rättsverkningar i detta hänseende. Utskottets förslag innehåller den allmänna regeln, att parterna under aftalstiden icke få begynna strid mot hvarandra beträffande tvister, som endast röra dem själva. Om de t. ex. komma i tvist angående aftalets tolkning och innebörd eller om de ha försummat att reglera aftalet så utförligt, som varit behöfligt, och därför komma i tvist om punkter, som icke varit reglerade, i sådana fall bjuder utskottets förslag, att strid icke får förekomma mellan parterna. Reservanterna hafva gått ett betydande steg längre och förklarar, att ett kollektivafstal skall lägga hinder i vägen för alla strider under aftalstiden. Det förbjuder med ett ord sympatistrider, d. v. s. de strider, som börjas för att bispringa andra arbetare eller arbetsgifvare i deras tvister. Härmed har frågan kommit in på ett område, som på det allra närmaste berör parternas organisationsväsende, deras sammanslutning med syfte att vinna ökad styrka i anfall eller försvar.

Det är, såsom vi alla veta, arbetsinställelsen, som är det förnämsta vapnet, som på ömse sidor användes i dessa strider. Båda parterna använda detsamma och båda hafva af erfarenheten hämtat vissa lärdomar, huru de böra använda detsamma.

Nu är saken den, att i detta afseende hafva parterna helt och hållet motsatta intressen. Arbetarne hafva intresse af att lokalisera striden så mycket som möjligt. Arbetsgifvarne åter behöfva hafva möjlighet att utvidga striden. Detta framgår tydligt nog, om man undersöker, huru dessa strider försiggå. Tänka vi oss en enstaka arbetsgifvare, som har att utkämpa en strid med organiserade arbetare angående löneförhöjning vid hans verk och att arbetarne börja strejk, så är arbetsgifvaren i den ställningen, om han står isolerad, att han har mycket ringa utsikt att kunna segra i kampen mot arbetarne. Arbetarne få understöd i penningar af sin organisation och blifva därigenom i tillfälle att hålla uppe striden, praktiskt sedt, i obegränsad tid. Arbetarne hindra vidare arbetsgifvaren att skaffa sig andra arbetare genom att blockera arbetsplatsen. När dessa båda medel äro tillräckligt effektiva, har arbetsgifvaren endast två alternativ att välja mellan, det ena att gifva efter för arbetarnes anspråk och det andra att nedlägga sin rörelse. Erfarenheten visar såväl i vårt land som i andra länder, att utgången af striden i regeln blir den, att arbetsgifvaren får gifva vika. Det är mycket sällan en isolerad arbetsgifvare med framgång kan utkämpa en strid mot organiserade arbetare. Härutaf följer naturligtvis, att arbetsgifvarne sluta sig tillsammans för att vinna ökad styrka vid försvaret. En arbetarerörelses förlopp i ett land visar därför tämligen regelmässigt den gången, att arbetarne från början hafva stora framgångar i alla strider. Och detta å andra sidan, det stärker organisationsarbetet och ökar organisationens snabba fortgående. Så kommer det en tid, då arbets-

*Lagförslag
om kollektiv-
afstal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
Forts.)*

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgiffvare
och arbetare.*
(Forts.)

gifvarne finna det nödvändigt att sluta sig tillsammans i sin tur, och de vapen, som arbetsgifvarne då använda, det är just lockouten, den utvidgade lockouten. De finna nämligen, att om de skola hafva utsikt att kunna bestå i striden, måste de vidga stridsområdet och utestänga så många arbetare, att det blir påkännande för motsidan att underhålla dem alla. Och först om det lyckas att utvidga striden till denna punkt, hafva de några utsikter att afgå med seger. Nu veta vi, att den nuvarande situationen i vårt land är sådan, att vi hafva å ömse sidor starka organisationer. Arbetarorganisationen understödjer sina medlemmar med penningar. arbetsgifvarorganisationerna återigen hafva bildats med tanke och syfte på att understödja sina medlemmar medelst den utvidgade lockouten.

Hvad är då innebörden af reservanternas förslag i denna punkt? Jo, det är, kort och godt, det, att reservanterna vilja betaga arbetsgifvarne det stridsmedel, hvarpå deras sammanslutning är baserad.

Mot den uppfattningen att arbetsgifvarne vid ett sådant förbud skulle stå utan vapen hafva åtskilliga invändningar gjorts. Man har sagt, att då man samtidigt med sympatilockouten tager bort sympatistrejken, är därigenom jämnvikten bevarad. Men så torde ingalunda vara förhållandet. Utaf hvad jag förut sagt, torde herrarna hafva funnit, att sympatistrejken icke är något synnerligen användbart vapen för arbetarne. Det skulle ju endast innebära, att de finge en större mängd att understödja med penningar. I deras intresse ligger tvärtom, såsom jag nämnde, att hålla ett färre antal ute i striden och hålla det större antalet i arbetet för att från dem få medel att understödja de stridande. Man har vidare sagt det, att arbetsgifvarne ha samma utväg som arbetarne att understödja sina medlemmar, ty de kunna understödja dem med penningar. Det kan man möjligen säga beträffande sådana arbetsgiffvare, som icke hafva gjort någon mera betydande kapitalinsats i rörelsen, handtverkarne t. ex. För dem skulle utan tvifvel en sådan hjälp vara till väsentligt gagn. Men däremot ligger det i öppen dag, att detta medel icke är användbart, när det gäller en rörelse, i hvilken stora kapital äro nedlagda. Det är helt enkelt otänkbart, att en organisation inom storindustrien skulle kunna för en medlem betala räntorna på det i hans rörelse insatta kapitalet, på aktiekapitalet och obligationskapitalet, betala lönerna för verkets tjänstemän etc. under lika lång tid, som en arbetareorganisation kan underhålla arbetarne på platsen.

Man har vidare sagt detta: äfven om sympatilockouten afskaffas, finnes det ju andra vägar, som arbetsgifvarne kunna gå för att bereda sig tillfälle att gifva striden den större utvidgning de anse nödvändig. De kunna genomföra riksafstal inom de större industrierna och därigenom åstadkomma, att dessa industrier hafva

att vid en och samma tidpunkt reglera sina aftalsförhållanden. Beträffande de små industrierna åter, hvilka, äfven om de hafva infört riksafstal, icke äro tillräckligt stora för att kunna utkämpa en strid på egen hand, samt beträffande de enskilda arbetsgifvarne, som icke lämpligen kunna sammansluta sig till något yrkesförbund, säger man: dessa kunna sörja för, att deras kollektivafstal erhålla gemensam utlöpningsstid, så att de därigenom kunna få striden förlagd till ett större område. Ja, den utvägen skulle möjligen kunna tänkas. Utvecklingen kommer utan tvifvel att gå i den riktningen, om den får fortgå i samma spår som hittills. Men ännu så länge har denna utveckling icke kommit så särdeles långt. Hvad riksafstalen beträffar, visa publikationerna från kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning, att dessa aftal vid början af år 1908 omfattade endast cirka 16 % af de arbetare, som äro anställda i handel, industri och samfärdsel. Och hvad utlöpnings-tiden beträffar, visa samma redogörelser, att vid nämnda tidpunkt kollektivafstals utlöpningsstid varit tämligen jämnt fördelad öfver alla årets 12 månader, ehuru vissa månader hade något försteg framför andra.

Så står utvecklingen för närvarande, och hur skall det då kunna vara möjligt för arbetsgifvarne att framtvinga ytterligare koncentration på detta område, om lagstiftningen tager bort just det vapen, som skulle kunna åstadkomma denna koncentration? Arbetsgifvarne stå ju genom förbudet mot sympatilockouter precis lika oförmögna att genomdrifva sina önskemål på denna punkt som på alla andra punkter.

Jag kan alltså icke komma till någon annan slutsats beträffande denna reservanternas ståndpunkt, än att den innebär ett partitagande från den positiva lagstiftningens sida i striden mellan arbetsgifvare och arbetare, ett partitagande till arbetarnes förmån, hvarigenom dessa erhålla en bestämd och afgjord öfverlägsenhet i sina strider. Nu finns det de, som icke äro blinda för detta förhållande, för denna konsekvens, men som i hvarje fall försvara den med det resonemanget: det är bättre, att arbetarne i denna strid erhålla öfvervikt än att arbetsgifvarne ha denna, och för närvarande äga arbetsgifvarne denna stora öfvervikt genom farligheten i det vapen de använda, nämligen sympatilockouten. Och, säga samma personer, för samhället i dess helhet är det af större betydelse att arbetarne icke ligga under i striden än att arbetsgifvarne icke ligga under.

Gent emot detta resonemang skall jag blott framställa två invändningar. Den första är den, att resonemangets utgångspunkt är oriktig. Detta påstående, att lockouten är ett så öfvervinnligt vapen i arbetsgifvarnes hand, är utan allt tvifvel i hög grad öfverdrifvet. Jag vill visst icke neka till, att lockouten, då den användes, är ett mycket kraftigt vapen, men saken är nog den, att det

*Lagförslag
om kollektiv-
afstal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

vapnets natur är sådan, att det måste användas med den allra största försiktighet. Det förefinnes nog i detta hänseende ganska stor skillnad på arbetsinställelsens verkningar för arbetsgifvarne och för arbetarne. För arbetarne kan arbetsinställelsen utan tvifvel medföra svåra umbäranden, så länge den pågår, men när den väl är slut, då äro i regel också de ekonomiskt ogynnsamma följderna förbi för arbetarne. För arbetsgifvarne åter medför arbetsinställelsen sår, som icke hinna läkas, förrän långt efter stridens slut. Ju mera omfattande arbetsinställelsen varit och ju längre den varat, desto svårare är det att läka dessa sår. Det torde icke lida något tvifvel om, att arbetsgifvarne haft denna erfarenhet, och min tro är därför den, att arbetsgifvarne ingalunda komma att visa sig så lystna efter att använda lockoutvapnet, som allmänheten plägar föreställa sig.

Vidare var det en annan synpunkt, jag ville framhålla, och det var den: det är kanske icke så ofarligt ur samhällssynpunkt, om öfvervikten i dessa strider lägges på arbetarnes sida, ty detta kan medföra den risken, att den industri, vi äga, förtvinar, och att industriens utveckling blir stäckt, och en sådan fara torde väl vara af den art, att den i betydelse kan jämföras med den andra. I själfva verket utgöra dessa förhållanden blott två sidor af samma sak, ty om industrien icke kan fortbestå i landet, ja, då har industriarbetareklassen ingen annan utväg än att emigrera. Jag tror därför för min del, att om man ser på denna sida af saken, är det lika vanskligt, lika vådligt att gifva den ena parten i striden öfvervikt som att gifva denna öfvervikt åt den andra.

Reservanterna ha emellertid framför allt framhållit det skälet som stöd för sin hemställan, att huru det än i öfrigt är, måste man taga hänsyn till, att samhället behöfver arbetsfred. Vi måste, säga de, förebygga så stora och ödeläggande strider som dem, vi under fjolåret bevittnat. Men jag skulle då vilja fråga, huru reservanterna kunna vara förvissade om, att denna arbetsfred skall bli resultatet af ett allmänt förbud mot sympatistrider. Det förefaller mig, som om reservanterna alldeles förbisåge de lärdomar, den gångna tiden borde ha gifvit oss. Man måste komma ihåg, att Sverige långt före år 1909 hade blifvit känt såsom arbetsinställelsernas land framför alla andra, och det rykte, Sverige fått i det hänseendet, har Sverige erhållit just på den tid, då arbetarne i fråga om organisationernas styrka hade försteget, och då därför organiserade arbetare mestadels funno emot sig organiserade arbetsgifvare. Hvad reservanterna påyrkat skulle, om det blefve lag, komma att vrida utvecklingen tillbaka till den ståndpunkt, där vi då stodo. Jag vill erinra om, att på den tiden hette det från alla, som hade satt sig in i frågan: någon arbetsfred kunna vi icke hoppas på i Sverige, förrän vi å ömse sidor hafva starka organisationer, som respektera hvarandra, respektera hvarandras krafter, och som

just på grund af den farlighet, som är förenad med att gripa till strid, visa försiktighet att använda arbetsinställelsen som vapen.

Nu tycks denna erfarenhet vara fullständigt bortglömd, och man vill sätta oss tillbaka i samma situation, som vi befunno oss i, innan arbetsgifvarnes organisationer vunnit någon kraft, endast att denna situation blir mera hopplös än förut.

Dessutom vill jag framhålla ytterligare en sak: om kollektiv-aftalet tillägges denna extra verkan, som, efter hvad jag förut framhållit, icke enligt sakens natur ligger i detsamma, denna extra verkan nämligen, att de, som ingått ett sådant aftal, förbjudas deltaga i några sympatistrider, hvad kommer detta att få för följder med afseende på arbetsgifvarnes benägenhet att sluta kollektivafval? Det torde vara skäl att här erinra om, att lagrådet, som dock hade mycket stora sympatier för ett bestämdt förbud mot den utvidgade lockouten, den utvidgade strejken, likväl icke vågade gå med på ett dylikt förbud. Ty om nu följderna blir den, att arbetsgifvarne se sig nödsakade att icke ingå på några kollektivafval, hvad har man då vunnit genom reservanternas förslag, om det skulle bli lag? För visso har man icke därmed gagnat arbetsfreden, ty när inga kollektivafval finnas, kunna ju striderna framdeles bli lika omfattande som de hittills varit, och man har därjämte tillfört parterna en ny stridsanledning, en stridsanledning, som säkerligen kommer att vålla mera omfattande strider än någonsin förut.

Herr talman, det är på grund af dessa skäl som utskottets majoritet icke vågat beträda den väg, andrakammarreservanterna gått, utan ansett, att varsamheten kräfver, att man i denna punkt följer den väg, Kongl. Maj:ts förslag angifver.

Friherre De Geer: Den föregående ärade talaren har fullständigt framlagt de skäl, som kunna anföras emot att stadga förbud mot sympatiarbetsinställelser under kollektivafvalens giltighetstid. Jag godkänner i hufvudsak de skäl, som han därvid anför, och då jag hyser denna uppfattning, har jag också varit med om utskottets förslag i denna del.

Talaren ingick emellertid icke på den fråga i åttonde paragrafen, som kanske varit den mest omstridda inom utskottet, nämligen sista momentet, sådant det förekommer i regeringens förslag, och som har upptagits af 9 reservanter inom denna kammare. Då detta stadgande är af synnerligen stor vikt, skall jag be att redan nu under principdebatten få yttra några ord om detsamma.

Bestämmelsen afser, såsom herrarna veta, den situationen, att en tvist uppkommit om någon viss fråga, samt att andra arbetsgifvare eller arbetare göra sympatiarbetsinställelse. Det föreslås för sådant fall, att dessa, som vidtagit denna sympatiarbetsinställelse skola äga rätt att äfven sedan den primära tvisten funnit sin lösning, upprätthålla arbetsinställelsen för att för egen räkning ge-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*

(Forts.)

nomföra den bestämmelse, den ursprungliga tvisten gällde, i syfte att få densamma tillämpad äfven på blifvande aftal, som mellan de parter, hvilka gjorde sympatiarbetsinställelse, kunna komma att ingås.

För att kunna klargöra innebörden häraf torde jag få gå tillbaka till Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag. Där hade det nämligen icke stadgats något förbud emot att under aftalstiden när som helst vidtaga arbetsinställelse för att söka genomdrifva bestämmelser i ett kommande aftal. Justitieministern motiverade detta stadgande med att det å ena sidan visserligen ingalunda kunde anses öfverensstämma med kollektivaftalets syfte, att parter, som med hvarandra ingått dylikt aftal, skulle i alla hänseenden äga obegränsad frihet att, innan aftalet utgått, börja strid om, huru förhållandena skulle ordnas efter aftalstidens slut. Men å andra sidan kunde omständigheter förekomma, under hvilka det i arbetsfredens intresse skulle vara högeligen önskvärdt, att en bestämmelse kunde komma till stånd, som ägde giltighet äfven efter tiden för ett visst kollektivafvals utgång. Så vore händelsen, då vid förhandlingar om slutande af kollektivafval för en del af en industri eller ett yrke det uppkomme tvist om bestämmelse af mera principiell innebörd och som enligt sin natur borde vinna tillämpning inom hela industrien eller yrket. Det syntes emellertid vara omöjligt att i lag uppdraga en fast gränslinje mellan ämnen, som hade en allmänt principiell betydelse, och sådana, hvilka icke hade det. Med hänsyn härtill ansågo nu statsrådet, att öfvervägande skäl talade för att åtminstone för närvarande icke i lagen infördes ett allmänt förbud mot arbetsinställelse och liknande åtgärd under den tid kollektivafval gällde, utan borde det medges frihet att använda detta maktmedel för att genomdrifva bestämmelser i ett blifvande aftal.

En sådan affattning hade också det till lagrådet remitterade förslaget. Mot denna restes emellertid starka invändningar inom lagrådet. Alla lagrådets medlemmar voro emot en sådan bestämmelse. De motiverade sin ståndpunkt på något olika sätt, men anförde i hufvudsak, att sådana arbetsinställelser under aftalstiden syntes vara stridande mot kollektivaftalets natur och väsen och att något dylikt ej heller från något håll hade ifrågasatts förrän under sist förflutna årets stora strider. De ansågo det ställt utom tvifvel, att i stort sedt medgifvandet att under aftalstiden vidtaga arbetsinställelse för genomförande af bestämmelser i kommande kollektivafval skulle innebära en allvarlig våda för arbetsfreden och således lända till skada såväl för arbetsgifvare och arbetare som för samhället i dess helhet. Det skulle göra möjligt för hvarje kontrahent i ett kollektivafval att, när helst han önska, under aftalstiden framkalla öppen strid. Om t. ex. på grund af ändrade konjunkturet ett bestående kollektivafval komme att te

sig mindre förmånligt för den ena eller andra parten, skulle för den missnöjde frestelsen att tillstå strid vid den för honom lämpligaste tidpunkten ofta kunna blifva mycket stor, och han skulle sålunda då kunna ställa kollektivaftalet utom tillämpning. De påpekade vidare, att stadgandet om en lämplig utlöpningsstid för kollektivaftalen vore af stor vikt, men det skulle icke vara mycket vunnet med att man hade ernått en förmånlig utlöpningsstid, om strid när som helst kunde öppnas för att åstadkomma nytt aftal och sålunda gällande aftal sättas ur kraft.

Med anledning häraf intogs också i Kungl. Maj:ts slutliga förslag, hvilket framlades för Riksdagen, förbud emot strid angående blifvande kollektivaftal, *men i stället* föreslogs det medgifvandet, att om strid någonstades uppstått mellan parter, som icke voro bundna af kollektivaftal, samt andra arbetsgifvare eller arbetare då gjorde sympatiarbetsinställelse, skulle det, såsom jag nyss nämnde, vara tillåtet för dessa att uppehålla striden, tills de äfven för egen räkning genomdrifvit den bestämmelse, som man tvistade om. Justitieministern motiverade detta stadgande därmed, att det icke kunde anses riktigt eller lämpligt, att den, som gjort sympatiarbetsinställelse, icke skulle få begagna tillfället för egen räkning utan kanske senare nödgas upptaga strid för samma sak. Detta skulle då medföra fara för upprepade konflikter. Genom stadgandet skulle alltså i stället arbetsfreden främjas.

Denna bestämmelse har nu omfattats med stor tillfredsställelse af arbetsgifvarnes representanter, och det är icke att undra på, ty i realiteten innebär den ju, att strider om kommande aftal när som helst under aftalstiden kunna få tillställas. Då arbetsgifvarne numera icke tyckas frukta för strejker, utan anse sig ha funnit ett säkert medel mot dem i den stora lockouten, är det icke underligt att de hålla på en rätt, som garanterar dem tillfälle att när som helst och i så stor utsträckning som möjligt begagna sig af detta medel.

Nu säga reservanterna här i kammaren, att de hafva visst ingenting emot förbud mot strid om bestämmelser i ett kommande kollektivaftal, och de erkänna det berättigade i de invändningar, som lagrådet gjort mot samma stadgande, ja detta är ganska lätt att förstå, ty arbetsgifvarne vinna alldeles detsamma genom detta stadgande i sista momentet af regeringsförslaget. Om t. ex. arbetsgifvarne vilja genomdrifva en bestämmelse, som de anse vara af stor vikt, och för det ändamålet besluta tillgripa en så stor apparat som utvidgad lockout, läser det vara den enklaste sak i världen att någonstades, där kollektivaftal icke är gällande, ställa till en strid om den saken. Och det är allt som behöfs, för att alla landets arbetsgifvare sedan skola få deltaga i eu s. k. utvidgad lockout. Jag undrar, om icke detta är att helt och hållet eludera det stadgande man velat införa, att man icke får strida om be-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

stämmelserna i ett blifvande kollektivafstal, som man icke ens vet, om det någonsin i framtiden kommer till stånd. Är det nu på det viset, gäller också allt hvad lagrådet anfört mot det ursprungliga stadgandet om rätt att öppna strid och om kommande kollektivafstal, äfven om detta sista moment i regeringens förslag, som reservanterna nu tagit upp såsom sitt.

Så står nu saken. Justitieministern anser, att detta sista moment skall främja arbetsfreden. Lagrådet däremot anser, att det innebär en allvarlig våda för densamma. Hvilkendera har rätt? Det kan vara svårt att afgöra. Men för min del tycker jag att, om hufvudsyftet med denna lagstiftning är att i den mån det är möjligt motverka och förhindra strid och om kollektivafstalets helgd kan anses vara ett viktigt medel därför, så vore det märkvärdigt, om de, som slutit ett kollektivafstal, så att säga dagen därpå skulle vara oförhindrade att försätta detsamma ur kraft för att genomdrifva bestämmelser i ett blifvande afstal. Det är visserligen ledsam, att kollektivafstalet icke säkerställer mot sympatistrejck eller sympatilockout, men det kan icke hjälpas, det får man gå in på. Och det att komma den som man anser orättvist anfallen till hjälp har i alla fall större moraliskt berättigande än att vidtaga sådan åtgärd för att förskaffa sig själf fördelar. Och faran för arbetsfreden torde därigenom också blifva väsentligt mindre, ty då det är fråga om att hjälpa en annan, torde man icke tillgripa detta medel, utan att verkligen motståndarens åtgärder tvinga därtill.

Jag vet, att arbetsgifvarne anse, att industriens vara eller icke vara hardt nära hänger på att de hafva obegränsad tillgång till den utvidgade lockoutens vapen. Påverkade af de nyligen vunna framgångarna anse de sig med detta vapen kunna slå ned alla angrepp och hålla arbetsvillkoren sådana som de anse fordras för industriens framgång. Men jag vill fråga: kan man verkligen bygga sina framtidsförhoppningar på något sådant, på ett ständigt krigstillstånd, där den ena parten genom maktspråk tvingar den andra till underkastelse och den andra parten ständigt går med knuten näfve, färdig att vid lägligt tillfälle utkräfvat repressalier? Jag kan mycket väl förstå, att arbetsgifvarna, uttröttade af hvarjehanda trakasserier och ofta öfverdrifna anspråk från arbetarnas sida, misströsta om att kunna komma till bättre samförstånd och därför anse sig uteslutande böra lita på maktmedel. Och jag vågar icke påstå, att utsikterna för närvarande äro ljusa att kunna ernå någonting närmande sig till arbetsfred. Men *det* synes mig säkert, att på den väg man nu går kommer man svårigen till en verklig och pålitlig arbetsfred. En sådan kan nog icke byggas på någon annan grund än den ömsesidiga fördelens. Kunde man få arbetarne att inse, att de verkligen behöfvat arbetsgifvarna och att framgång för arbetsgifvarnas verksamhet ingalunda är likgiltig för arbetarna och kunde man få arbetsgifvarna

att mera än hittills göra klart för sig, att tiden ovillkorligen fordrar, att kroppsarbetarna få större andel i arbetets afkastning och en säkrare ställning än förut, ja, då kunde man möjligen hoppas, att man skulle kunna komma till verklig arbetsfred och hoppas på framgång för vår produktion och för vårt lands välbefinnande. Men skola vi lefva under permanent krigstillstånd eller krigsberedskap på arbetsfältet, är det nog fara för att det går utför med både arbetsgifvare och arbetare och därmed också med samhället i dess helhet. Huru det nu kan komma att gå beror hufvudsakligen på de intresserade parterna själfva. Samhället kan icke göra mycket, ty endast med lagstiftning kommer man icke långt. Något kan dock uträttas genom lagstiftning för att motarbeta användningen af maktmedel, och för min del tror jag, att de förslag, som nu föreligga från utskottet, angående lag om kollektivafstal, om arbetsdomstol och om utvidgadt medlingsförfarande gå i den rätta riktningen.

Lagförslag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare.
(Forts.)

Hvad förslaget till lag om arbetsafstal beträffar, har jag svårt att förstå, att detta förslag verkligen kan anses moget att upphöjas till lag, och jag delar i mycket den uppfattning och de betänkligheter, som mot detta förslag uttalats af herr Schotte i hans reservation. Jag anser mig dock icke böra förena mig i hans afslagsyrkande utan inskränker mig till att uttala den förhoppningen med särskildt afseende fästadt på jordbrukets intressen, att det icke måtte dröja, ända till dess den gamla legostadgan fullständigt själfdör, innan vi få en lagstiftning om tjänsteafstal. Då den kommer före, blir det ett lämpligt tillfälle att företaga den revision af arbetsaftalslagen, som säkerligen är behöflig.

Jag är lifligt intresserad af att vårt arbete här måtte resultera i att en lagstiftning nu verkligen kommer till stånd. Men jag vill tillägga det att, kunde denna lagstiftning i någon mån bidraga till att våra arbetsgifvare och arbetare vände sin håg från strid och till vidtagande af mera positiva åtgärder för åstadkommande af bättre samförstånd och arbetsfred, ja, då skulle denna lagstiftning däri ha sin största betydelse.

Herr Löfgren: I denna debatt vill jag icke närmare ingå på de synpunkter, som berörts af föregående talare. Jag vill blott anmärka, att den motsättning, som finnes mellan denna kammare och majoriteten i Andra kammaren, är så stor, att det knappt på denna tidpunkt kan sägas något visst om hvad som kommer ut ur förslaget, vare sig i fråga om lagen om kollektivafstal eller i fråga om lagen om vissa arbetsafstal.

Emellertid vill jag taga fasta på ett yttrande, som framkom från friherre Lagerbring, och hvars tanke äfven tagit sig uttryck i motiveringen till den motion, som här i kammaren väckts af hr Hildebrand. I den nämnda motionen har den uppfattning, jag å-

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

syftar, uttryckts så, att man här rör sig på ett område, där man öfverallt möter rätt och rättsuppfattning under bildning och att man därför framför allt har att utgå från den ståndpunkt, till hvilken utvecklingen kommit. Att slå fast i lag hvad i denna utveckling kan anses såsom rättsbildande är dock naturligtvis icke detsamma som att i lag kodifiera de gifna resultaten af en kamp mellan två stridiga intressen. Det är gifvet, att en lagstiftning på detta område icke bör gifva tvingande bestämmelser i andra afseenden, än där verkligen samhällets eller den svagare partens intresse det fordrar. Men framför allt bör man från den utveckling, som här föregått, taga vara på de organ, som redan existera med syfte att på grundvalen af rätt och billighet åvägbringa arbetsfred.

Det är sålunda företrädesvis vid det förslag, som föreligger om förlikningsmannainstitutionen och dess stärkande, som jag fäster den förhoppningen, att det måtte blifva lag. Äfven om ett resultat i öfrigt kan vinnas, är jag öfvertygad om, att de nya bestämmelser, som må antagas om förlikningsmännens rätt att ingripa i arbetstvister, och den större auktoritet, som förlikningsmannainstitutionen enligt utskottets förslag skulle erhålla, komma att få en alldeles öfvervägande betydelse för arbetsfredens bevarande. Det synes mig därför egendomligt, att Första kammarens utskottsledamöter hafva gjort antagandet af de öfriga förslagens bestämmelser till oeftergifligt villkor för antagandet af det i utskottet utarbetade förslaget till ny förlikningsmannainstitution. Jag kan icke förstå annat än, att, då man på öfriga områden, där man verkligen rör sig på försökslagstiftningens fält, anser sig kunna experimentera med lagstiftning, man icke borde draga sig för att lagstifta beträffande förlikningsmannainstitutionen, där man har säkra rön och iakttagelser, en bestämd erfarenhet att utgå ifrån. Och denna erfarenhet har utan tvifvel tagit sig ett synnerligen lyckligt uttryck i utskottets förslag. Det är att märka, att förlikningsmännen själfva under ett sammanträde i slutet af föregående år såsom resultatet af sin erfarenhet uttalat, att, om förlikningsmannainstitutionen för framtiden skall komma till sin fulla rätt, det är nödvändigt, att förlikningsmännen erhålla rätt till initiativ i långt högre grad än förut och större auktoritet för sina uttalanden. Dessutom hafva de uttalat sig för lämpligheten att införa en öfverbyggnad på förlikningsmannainstitutionen, och äfven detta önskemål har tillgodosetts genom utskottets förslag. Samtidigt som jag delar andrakammarreservanternas åsikt därom, att den lagstiftning, till hvilken Riksdagen nu bör komma, i öfrigt icke bara skall i själfva verket vara, utan uttryckligen skall *förklaras* vara en försökslagstiftning, vill jag för min del lifligt tillstyrka, att det nya förslagets bestämmelser om ändring i förlikningsmannainstitutionen måtte antagas så-

som lag äfven utan något sådant villkor och utan ovillkorligt samband med lagarna i öfrigt.

Förlikningsmannainstitutionen är hufvudsakligen till för att förlika så kallade intressetvister. För afgörande af rättstvister hafva vi skiljemannaförfarandet infördt i en mängd kollektivafstal. Särskildt i de kollektivafstal, som slötos i början af organisationernas utveckling, finnas dessa skiljeafstal så godt som ständigt. Det var från början icke fråga om annat än att rättstvister, frågan om tolkning och tillämpning af afstal, skulle afgöras på rättslig väg genom skiljemän, och resultatet blef, att det nästan uteslutande var intressetvister, som föranledde arbetsinställelser, men att rättstvister uppgjordes genom skiljedom. Den senare utvecklingen har åter gått därhän, att äfven rättstvister kommit att afgöras genom makt i stället för rätt, och just på grund af denna senare utveckling är det, som införandet af en arbetsdomstol blifvit nödvändigt. Efter den omarbetning som de föreslagna bestämmelserna rörande arbetsdomstol undergått i utskottet, vill jag också på det lifligaste tillstyrka bifall till utskottets förslag härom, men jag kan icke underlåta att här anmärka det bristande sambandet mellan de nu föreslagna bestämmelserna om arbetsdomstol och den tidigare utveckling, som tagit sig uttryck i de rådande kollektivafstälens permanenta skiljenämnder. Det är nämligen så, att ett samarbete mellan dessa skiljenämnder och arbetsdomstolen i många afseenden vore synnerligen önskvärdt. Och i den danska lagen, där man infört en arbetsdomstol af ungefär samma beskaffenhet som den ifrågavarande, har också tillvaratagits den tidigare utvecklingen i riktning af skiljedom och i många afseenden förutsatts samarbete mellan skiljenämnderna och arbetsdomstolen. Det är af yttersta vikt, att arbetsdomstolen får tillgång till det rika material, som de permanenta skiljenämnderna äga, och det torde vara af vikt att icke organisera arbetsdomstolens arbete så, att det tidigare skiljemannaförfarandet förlamas, utan snarare bör lagen utveckla och stödja detsamma, särskildt för afgörandet af mindre tvister. I den nya danska lagen finns den bestämmelsen att, då det gäller mindre tvister af viss angifven beskaffenhet, man icke har rätt att gå till arbetsdomstolen, utan då skall skiljenämnd afgöra tvisten. Men äfven om man icke kan gå så långt, med den uppfattning man här i landet har om domstolarnas skyldighet att taga befattning med alla möjliga bagatellmål, torde man dock kunna få bestämmelser med syftning att inskränka arbetsdomstolens verksamhet till afgörande af tvister af något större betydenhet. Jag tror således, att förslaget rörande arbetsdomstolen härvidlag borde kompletteras, och äfven den omständigheten synes mig tala för, att man nu bör uttryckligen säga ifrån, att man endast har att göra med en försökslagstiftning.

Det bristande sambandet med de rättsorgan, som redan finnas,

*Lagförslag
om kollektiv-
afstal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgivare
och arbetare.*
(Forts.)

gör, att jag på ett annat område inom denna lagstiftning, nämligen rörande personliga arbetsaftal, måste ställa mig afvisande till det förslag, som nu är före. Naturligtvis delar jag också de synpunkter, som redan framförts af friherre De Geer och som utvecklats af herr Schotte och andra. Jag anser det betänkligt, att en sådan mängd etiska och ordningsföreskrifter blifvit intagna i själva lagen om vissa arbetsaftal, särskildt som ju i första hand arbetsgifvarna själva få rätt att bedöma, huruvida aftalsbrott enligt dessa bestämmelser föreligger och huruvida aftalsbrottet bör föranleda arbetares afskedande. Men hvad jag, som antydt, särdeles fäst uppmärksamheten vid är saknaden i lagförslaget af en anslutning till de nu förefintliga s. k. tariffnämnderna, som vi hafva inom olika yrken och olika områden. Vi hafva sådana vid spårvägarna i Stockholm, inom boktryckerierna och, om jag icke missminner mig, vid de enskilda järnvägarna. Dessa tariffnämnder äro så beskaffade, att förutom beredning af nya tariffer, nya förslag till lönesatser och reglering i öfrigt af förhållandena mellan parterna, hafva de särskildt att handlägga disciplinära förhållanden. Och om man går igenom listorna på de ärenden, som tariffnämnderna inom de olika yrkena haft att syssla med, så skall man finna, att i ett mycket stort antal fall genom tariffnämndernas bemedling ett annat resultat vunnits, än som kanske framgått t. ex. ur en arbetsförmans förhastade åtgärder. Ett afsked har kommit att återtagas, en arbetare, som eljest hade nödgats att lämna sin plats, har kommit att stanna kvar efter det beslut, som kommit till stånd hos tariffnämnden, o. s. v. Dessa tariffnämnders betydelsefulla verksamhet är icke ens antydd i lagförslaget såsom forsbefintlig.

I öfrigt vill jag i detta samband inkränka mig till en enda anmärkning, och det är i fråga om den nya arbetsdomstolens förhållande till de allmänna domstolarna. Här är det ju så, att det ursprungligen föreslagits, att frågor om kollektivafvals tolkning och tillämpning skulle gå till arbetsdomstolen, men att frågor om tolkning och tillämpning af arbetsaftal skulle gå till de allmänna domstolarna. Men om det visade sig, att tolkningen af ett särskildt arbetsaftal vore afhängig af ett kollektivafvals innehåll, skulle det gå till arbetsdomstolen. Förslagets formulering syntes i denna punkt mindre tillfredsställande och olika ändringsförslag hafva inom utskottet framkommit. Så har utskottets majoritet föreslagit, att frågan rörande vissa arbetsaftal alltid skulle gå till de allmänna domstolarna, men att när det befinnes, att tolkningen af dessa aftal är afhängig af tolkningen af kollektivafval, skulle målet vid den allmänna domstolen förklaras hvilande, till dess arbetsdomstolen fått afgöra, huru med tolkningen af kollektivafvalet skulle förfaras. Så har det från reservanterna inom Andra kammaren framkommit ett förslag med den innebörd, att alla aftal, som så att säga bottna i ett kollektivafval, skulle gå till arbetsdomstolen. Jag vill fästa upp-

märksamheten på att de allra flesta industriella arbetsaftal faktiskt »bottna», för att använda detta nya uttryck, i ett kollektivafstal. Med den affattning denna bestämmelse i utskottets förslag fått, skulle faktiskt nästan i hvarje fall frågan vid den allmänna domstolen komma att hvila, till dess arbetsdomstolen fått afgifva yttrande. Jag undrar, i fall icke detta skulle komma att medföra stor både långsamhet och oreda i processen, och jag skulle för min del i det afseendet vilja ansluta mig till deras förslag, som yrka, att alla arbetsaftal, hvilka i afseende på tolkningen bottna i ett kollektivafstal, skola gå till arbetsdomstolen.

*Lagförslag
om kollektiv
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare
(Forts.)*

Till sist vill jag endast uttala den önskan, att hvad som är lifsdugligt i dessa lagstiftningsförslag verkligen också måtte blifva lag, och jag ber att få ytterligare understryka den meningen, att hvad som verkligen är lifsdugligt, det är det, som är byggdt på en tidigare rättsutveckling och omfattas med förtroende af båda de parter, hvilka lagstiftningen närmast skulle gälla. Och detta hafva vi åter att finna i en utveckling af de organ för rättsbildningen och rättstillämpningen, som redan existera dels i våra skiljenämnder och dels i förlikningsmannainstitutionen.

Herr Hellner: Jag skall bedja få taga till ordet i anledning af den anmärkning, som af den siste ärade talaren gjordes angående bestämmelserna om arbetsdomstolens kompetensområde i förhållande till de allmänna domstolarnas.

Såsom det framhölls, har utskottets majoritet i sitt förslag hemställt om en sådan ordning i detta, att mål, som röra arbetsaftal, skola gå till allmän domstol med ett par undantag, under det att mål rörande kollektivafstal skola gå till arbetsdomstolen. Då kan, såsom det ock framhållits, inträffa, att när ett mål rörande arbetsaftal är under behandling vid den allmänna domstolen, man kommer under fund med, att tvisten ytterst rör sig om tolkningen af ett kollektivafstal. För detta fall, då tvisten ytterst rör sig om tolkningen af ett kollektivafstal, skulle den enligt Kungl. Maj:ts förslag direkt gå till arbetsdomstolen. Utskottet har således ändrat detta. Detta har emellertid samband med, att utskottet gjort en annan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen den, att arbetsdomstolen gjorts till enda instans. Man har ansett, att systemet att låta dessa tvister gå direkt till arbetsdomstolen efter denna ändring icke borde bibehållas, hufvudsakligen af det skäl, att kvittningsspörsmål kunde uppkomma, som arbetsdomstolen då också skulle hafva att såsom enda instans afgöra. Man skulle alltså hafva under arbetsdomstolens kompetens lagt tvister i frågor, som tillhöra den allmänna lagens område, utan att det vore möjligt, att dessa tvistefrågor kunde fullföljas till högsta domstolen. Häri ansåg man ligga en fara för rättsskipningens enhet, och på grund af betänkligheter af denna art har utskottet beslutat sig för att göra den ändring som skett.

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Jag ber få tillägga, att lagrådet, som ju icke vågat tillstyrka att arbetsdomstolens utslag skulle vara inappelabelt, dock under öfverläggningarna fullt var på det klara med, att om man tog bort appellationsrätten till högsta domstolen, måste kompetensfrågan ordnas på det sätt, som utskottet nu gjort.

Jag vill vidare i detta sammanhang, eftersom frågan om reservationen rörande 8 § om kollektivafptalen berördes af friherre De Geer, bedja att få motivera reservanternas ståndpunkt härutinnan. Jag vill då först erinra om hvad jag i mitt föregående yttrande framhöll, att man af kollektivafptalens begrepp och rättsliga karaktär icke kan draga något förbud mot arbetsinställens begagnande såsom vapen på det sätt som afses i sista punkten i denna § enligt Kungl. Maj:ts förslag. Om icke den positiva lagstiftningen ingriper, måste, enligt min uppfattning, denna rättighet finnas. Men för att genom positiv lagstiftning tillägga en öfverenskomelse andra rättsverkningar, än som enligt allmänna rättsregler kunna dragas därur, måste man hafva synnerligen kraftiga skäl, och de kraftiga skälen tror jag icke förefinnas, i hvarje fall icke beträffande den regel, Kungl. Maj:t har föreslagit och som sedermera upptagits af reservanterna. Det är visserligen sant, att, såsom förslaget lydde, då det kom till lagrådet, mot detsamma kunde yppas vissa betänkligheter af praktisk natur. Då var det så, att ingen som helst begränsning i rättigheten att under det kollektiva aftalens giltighetstid börja strid för att reglera ett nytt arbetsaftal var meddelad. Följaktligen kunde, såsom i lagrådet framhölls, det inträffa, att midt under det kollektiva aftalens giltighetstid arbetsgifvarne beslöto sig för att börja strid i ändamål att reglera bestämmelserna i ett nytt arbetsaftal eller att arbetarne gjorde detsamma, om de funne tiden lämplig. Men därigenom skulle, på sätt det framhölls af lagrådet, sträfvandena att få utlöpnings tiden förlagd till vissa mer fredliga perioder vara utan verkan. Genom den inskränkning, bestämmelsen erhöi i den kungl. propositionen synes denna fara vara i det allra väsentligaste förebyggd. Jag tror icke på den faktiska verkligheten af de betänkligheter friherre De Geer fortfarande vidhåller, efter denna af Kungl. Maj:t föreslagna formulering, utan jag tror, att i realiteten den nog endast kommer att verka så, att, om denna bestämmelse finnes, blir det möjligt att genom omfattande fredsslut ordna ömtåliga tvistefrågor för en tid framåt. Om man åter tager bort densamma, är denna möjlighet utesluten, och då stå vi inför en annan möjlighet, nämligen att för hvarje gång nya kollektivafptal skola slutas, samma tvistefrågor komma upp ånyo och föranleda nya strider. Detta kan näppeligen vara till arbetsfredens fromma, utan är snarare ägnadt att riskera densamma.

Därtill kommer en annan sak: om man inför absolut förbud mot rätt att efter större stridslinjer reglera vissa tvistefrågor, har

man också genom denna bestämmelse gifvit arbetarne ett absolut öfvertag i förhållande till arbetsgifvarne, ty arbetarne hafva då möjlighet att för hvarje gång det är fråga om att sluta nytt kollektivaftal taga upp samma tvistefrågor på nytt och vidhålla sin ståndpunkt, ända till dess arbetsgifvarne måste tillgripa utvidgad lockout för att kunna göra motstånd. Om sedan arbetarne konsekvent gifva efter, så snart den utvidgade lockouten trädt i verket, men fortfara att lika konsekvent upprepa sina anspråk nästa gång nytt kollektivaftal skall slutas, då kommer man snart till den situation, att arbetsgifvarne icke vidare äro i stånd att tillgripa lockouten som vapen, utan måste gifva vika. Härigenom gifver man också, såvidt jag kan förstå, arbetarne en plattform, från hvilken de kunna genomföra hvilka strider som helst. Om man genom den positiva lagstiftningens ingripande lägger ytterligare rättsverkningar till en öfverenskommelse och dessa rättsverkningar hafva den effekt jag nu framhöll, då har, såvidt jag förstår, lagstiftningen gifvit sig in på en mycket farlig väg, och därför, herr talman, fortfar jag att orubbadt vidhålla samma mening, som jag hade, då reservationen affattades.

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

2—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Föreliggande paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Under den tid kollektivaftal är gällande, må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftalet bundna, arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd vidtagas i syfte att åstadkomma ändring i aftalet eller på grund af tvist om tolkning eller tillämpning af aftalet eller för genomförande af bestämmelse i kollektivaftal dem

Under den tid kollektivaftal är gällande må ej, ändå att annorlunda i aftalet bestämts, af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftalet bundna, arbetsinställelse (*strejk eller lockout*), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig åtgärd vidtagas, med undantag för det här nedan i denna § angifna fall.

Har i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, de

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

emellan, afsedt att efter den tid gälla, eller i anledning af annan tvist mellan samma arbetsgifvare och arbetare, innan förhandling om tvisten ägt rum under opartisk ledning i enlighet med bestämmelse, som därom kan vara i aftalet träffad, eller, där sådan bestämmelse saknas, anmälan om tvisten gjorts hos vederbörande förlikningsman för medling i arbetstvister, samt inför honom förhandlats, eller vederparten vägrat eller underlåtit att på kallelse af förlikningsmannen å tid och plats, som af denne utsatts, ingå i förhandling;

ej heller må, ehvad aftalet innehåller, sådan åtgärd under aftalstiden vidtagas för att bispringa annan i fall, då för honom gäller förbud mot att själf vidtaga åtgärden.

Vid arbetsinställelse, som ej strider mot hvad ofvan stadgats, vare dock arbetsgifvare och arbetare pliktige att iakttaga uppsägningstid, som för deras arbetsaftal är öfverenskommen eller enligt lag gällande; arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, må ej genom arbetsinställelse rubbas.

Är i anledning af tvist mellan arbetsgifvare och arbetare, de där ej äro af kollektivafstal hindrade att vidtaga åtgärd, som förut är nämnd, sådan åtgärd å endera sidan vidtagen, och hafva, i syfte att bispringa någon af dem, arbetsgifvare eller arbetare, för hvilka kollektivafstal är gällande, vidtagit åtgärd af sagda beskaffenhet, må den, utan hinder af hvad ofvan stadgats, upprätthållas jämväl i ändamål att, för tid efter utgån-

där icke hafva kollektivafstal sins emellan, åtgärd, som i första stycket sägs, blifvit å endera sidan vidtagen, vare, sedan försök till medling i tvisten genom statens förlikningsman ägt rum, andra arbetsgifvare eller arbetare, ända att de äro bundna af kollektivafstal, oförhindrade att genom åtgärd af sagda beskaffenhet bispringa de tvistande; dock må arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, icke genom sådan åtgärd rubbas, och gälle i afseende å annat arbetsaftal, att arbetsgifvare eller arbetare är pliktig att gifva motsidan tillkänna afsikt att vidtaga den åtgärd, hvarom fråga är, så lång tid förut, som enligt öfverenskommelse eller lag är stadgad för arbetsaftalels uppsägande.

gen af det för dem gällande aftalet, i nytt aftal mellan samma parter genomföra bestämmelse, hvarom i den ursprungliga tvisten är fråga.

Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)

Vid förevarande paragraf hade reservationer afgifvits af, bland andra,

1) herrar *Östberg, Sandwall, Strömberg* och *Magnuson*, friherre *Fleming* samt herrar *Hellner, Liedberg, Carlberg* och *Knut Larsson*, hvilka yrkat, att till den af utskottet föreslagna 8 § borde läggas en bestämmelse af i reservationen angifvet innehåll, hvilken bestämmelse syns reservanterna kunna affattas sålunda:

»I fall, hvarom nu är sagdt, må vidtagen åtgärd upprätthållas jämväl i ändamål att, för tid efter utgången af gällande kollektiv-aftal, i nytt aftal mellan samma parter genomföra bestämmelse, hvarom i den ursprungliga tvisten är fråga.» och

2) herr *Liedberg*, som yrkat, att till nämnda paragraf skulle göras följande tillägg:

»Vid jordbruk får ej strejk eller lockout äga rum under någon som helst form under aftalstid, äfven om annorlunda aftalats.»

Herr *Hellner*: På grund af de skäl jag nyss anfört, anhåller jag få yrka bifall till 8 § med det tillägg, som innehålles i den af mig och andra Första kammarens ledamöter afgifna reservation.

Friherre *Lagerbring*: Det af den siste ärade talaren påyrkade tillägg till 8 §, som innehålles i en af flera utaf denna kammarens ledamöter afgifven reservation, har naturligtvis, som han nyss framhållit, ganska starka skäl för sig, isynnerhet från arbetsgifvaresynpunkt. Det heter visserligen i tillägget, att arbetarna hafva rättighet att göra sympatistrejck och uppehålla sympatistrejck i samma syfte som arbetsgifvarna uppehålla sympatilockout, men praktiskt sedt kunna arbetarna icke synnerligen mycket begagna sig af detta medgifvande, utan förmånen ligger nog här på arbetsgifvarnes sida. Det är ju sant, att arbetsgifvarne skulle begagna sig af detta medgifvande för att verka för arbetsfreden och sålunda för att undgå obehöfliga konflikter, men man kan icke neka till, att tillägget utgör en ganska sårbar angreppspunkt för alla dem, som anse, att lagens affattning hufvudsakligen är till förmån för arbetsgifvarna. Det är ju också ett ganska egendomligt förhållande, att ingen af utskottets ledamöter från

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Andra kammaren, som för öfrigt varit med om majoritetens beslut, deltagit i denna reservation. Där kommer man att sluta sig omkring paragrafen, sådan den affattats af utskottets majoritet, den del af Andra kammaren nämligen, som icke går med på det rena afslagsyrkandet. Skulle Första kammaren nu fatta beslut om paragrafen, sådan den affattats i utskottsförslaget, och ett yrkande i samma riktning vinna majoritet i Andra kammaren, vore därigenom beslut fattadt af Riksdagen rörande 8 §, och en af de svåraste tvistefrågorna afgjord. Skulle åter ett sådant tillägg göras till paragrafen, som reservanterna påyrkat, kommer aldrig detta tillägg att beslutas af Andra kammaren, och vid en blifvande sammanjämkning kommer naturligtvis detta tillägg att i allra första hand bortfalla. Jag tror icke för min del att det kommer att kvarstå i lagen i dess slutliga affattning, och vid sådant förhållande, särskildt med hänsyn till möjligheten att få ett sammanstående beslut i båda kamrarna, om denna kammare ställer sig på utskottets ståndpunkt, skall jag utan att underkänna vikten af de skäl, herr Hellner framlagt för tillägget, nu bedja att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Liedberg: Då jag reserverat mig här i ett särskildt afseende, och reservationen utnynnadt i yrkande på ett tillägg till denna paragraf, må det tillåtas mig att säga några ord härom.

Den nu föreliggande 8 § är ju en paragraf, som skall reglera förhållandet mellan båda parterna under tiden för ett aftal, och vi finna, att enligt denna paragraf sympatistrider under vissa förhållanden äro tillåtna öfver hela linien. Jag är icke den ende, som härvidlag har klart för sig, att under vissa förhållanden inom industrien, då arbetsaftalen äro ingångna dels på olika tider af året, dels för olika tidsperioder, en sådan formulering af paragrafen är nödvändig. Men på samma gång denna paragraf synes vara lämplig för vissa näringar i vårt land, finnes det dock en näring, för hvilken dess tillämpning kan helt och hållet blifva ödesdigert; jag syftar särskildt på landtbruket.

Vi skola tänka oss, att inom landtbruket lockout är helt och hållet utesluten. En landtbrukare får aldrig upphöra att sköta sina djur, fodra dem eller mjölka sina kor. Tänka vi oss, att längre fram stora strider uppblomma inom industrien, skulle landtbruket enligt denna paragrafs bestämmelser utan minsta aning därom kunna indragas i striden, och vi kunna tänka oss, att detta hände vid den tid, då hela skörden stode färdig att bärgas in; då uppstode förluster, som kunde vara helt oberäkneliga. Nu säger man: det är det enda vapen industrien har för att få tvistiga saker afgjorda. Understundom är det rätt att göra lockout och arbetarna hafva äfven rätt att göra strejk. Låt så vara, att dessa mot hvarandra stående parter kunna använda dessa vapen, men hvilka

vapen kan man använda vid strider inom landtbruket? Jo, arbetarna hafva det starkaste vapnet; de kunna gå till strejk, men landtmannen står med tomma händer. Det synes mig, att när man går att lagstifta för att söka få ro på arbetsmarknaden, det icke kan vara alldeles lämpligt att i lagen införa något sådant, tillåta en sådan sak, som den jag nyss nämnde. Inom landtbruket hafva vi visserligen arbetare, som förvisso finna och erkänna, att strejker inom landtbruket icke böra förekomma, och med ledning af förra sommarens lärdomar se vi ock, att i många delar af vårt land denna tanke gjorde sig gällande. Men om vi nu i lagtexten skrifuva: ni får lóf att göra sympatistrejk inom landtbruket, så kan man icke klandra de arbetare, som gå i strid för sina kamrater, ty man har icke rätt att klandra en person, som gör något, som Sveriges rikets lag tillåter.

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

Då jag gör yrkande om detta tillägg, säger nog mången: detta blir en klasslag. Ja, detta kan kallas klasslag på ett vis, men icke i den mening man hör från arbetarehåll, ty det skulle blifva en klasslag, som gaf fria händer på det andra hållet; nu är det ju arbetarna, som hafva det starkaste vapnet till sitt förfogande, under det att arbetsgifvarna stå redlösa. Att kalla det klasslag kan således icke i detta fall hafva någon betydelse.

Nu hör man från många håll, att det stora och medelstora jordbruket nog snart har sett sina bästa dagar. Det må så vara; tyvärr ser det så ut. Men då jag icke anser, att lagstiftningen bör bidraga till att skynda på denna tillintetgörelse, är det icke riktigt att, sedan industrien fått denna paragraf så stiliserad, att densamma någorlunda kan vara belåten därmed, dess representanter i denna kammare skulle vilja vara med om att, när de fått sina kraf tillfredsställda, påskynda det stora jordbrukets undergång.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, som innebär följande tillägg: »Vid jordbruk får ej strejk eller lockout äga rum under någon som helst form under aftalstid, äfven om annorlunda aftalats.»

Herr Hellner: Jag anser mig böra påpeka att 8 §, sådan den formulerats i utskottets förslag, ingalunda är så ofördelaktig för jordbruket, som herrarna kanske af den föregående ärade talarens ord trott sig finna. Det är visserligen sant, att sympatilockout och sympatistrejk här äro medgifna, men endast med ett förbehåll, och detta tror jag med afseende å jordbruket är af synnerlig vikt och betydelse. Det står nämligen såsom en inskränkning i rättigheten att börja sympatistrejk föreskrifvet, att arbetsaftal, ingånget på bestämd tid, icke får genom sådan åtgärd rubbas, och vidare står det, att om arbetsaftal är ingånget med viss uppsägningstid, får icke sympatistrejk begynna, förrän arbetarna hafva tillkännagifvit sin afsikt att begynna strejken, samt efter det tillkännagifvit

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

gifvandet en tid motsvarande uppsägningstiden förflutit. Man kan sålunda lika gärna säga, att paragrafen förbjuder sympatistrejck beträffande arbetare, som tagit tjänst på viss tid, och beträffande andra, som tagit tjänst med uppsägningstid, tillåtes strejk först sedan uppsägningstiden förflutit. Då det torde vara det vanliga eller åtminstone mycket vanligt, att jordbruksarbetarne äro antagna antingen på årstjänst eller på kortare bestämd tid eller med ganska lång uppsägningstid, torde herrarna finna, att med paragrafens nuvarande affattning faran för jordbruket icke är så stor.

Friherre Lagerbring: Jag behjärtar visserligen de synpunkter, som framfördes af herr Liedberg, men liksom föregående talare tror jag, att hans farhågor för denna lagstiftnings inverkan på jordbruket dock äro öfverdrifna. Förhållandet är nämligen det, att kollektivafstal, hittills åtminstone, äro mycket litet använda i jordbruket. Enligt en redogörelse, som jag fått från kommerskollegium, finnas i närvarande stund inom Malmöhus län dylika kollektivafstal ingångna mellan 16 arbetsgifvare och 511 arbetare. I Kristianstads län finnas 8 kollektiva arbetsaftal med 262 arbetare, men i de flesta länen finnes icke ett enda kollektivt arbetsaftal. Sammanlagdt finnas i hela landet 27 kollektiva arbetsaftal mellan inemot 2,000 arbetare och 39 arbetsgifvare inom jordbruket, således ett fåtal. Dessutom visar det sig, att de kollektiva arbetsaftalen snarare äro i af- än tilltagande på jordbrukets område. Enligt samma uppgifter hafva förut upprättade kollektivafstal utlöpt utan att prolongeras på följande orter: i Malmöhus län två aftal med hvardera 1 arbetsgifvare och resp. 339 och 19 arbetare samt i Gäfleborgs län två aftal med hvardera 1 arbetsgifvare och resp. 30 och 73 arbetare. Man föreställer sig, att om lagen rörande kollektivafstal nu blir antagen, förhållandet blefve ett annat, att arbetarne genom påtryckning skulle tvingas in i organisationerna, och att aftal af detta slag således blefve vanliga. Det är svårt att bedöma denna sak, men jag tror knappast för min del, att förhållandet skulle blifva sådant. Jag anser äfven liksom föregående talare, att jordbruket i de bestämmelser lagen innehåller har ganska godt skydd. Att göra ett tillägg med den affattning, som hr Liedberg föreslog, anser jag omöjligt; har man en sådan uppfattning i frågan som han, bör man snarare yrka afslag på paragrafen. Ett sådant särskildt undantag, som han föreslagit, tar sig från lagstiftningssynpunkt särdeles egendomligt ut, och jag får därför yrka afslag på ifrågavarande reservation.

Herr Liedberg: De båda föregående ärade talarna hafva uttryckt sin förvåning öfver, att jag vågat försvara den ståndpunkt jag intager i denna fråga, men man kan ju se saker från olika sidor. Mången har kanske utgått från, att de i jordbruket an-

stälde tjänarna hafva fast anställning, men detta är något som försvinner allt mer och mer. Nu vill jag visserligen erkänna, att förhållandena i norra och mellersta Sverige äro mycket olika dem i södra Sverige, men sådana förändringar som i sistnämnda del af Sverige ägt rum i detta hänseende hafva mycket ofta gått därifrån till mellersta Sverige. Så torde det göra i detta fall, och så har det skett med många andra saker. Jag är därför öfvertygad, att det icke skall dröja många år, förrän jordbruket i hela landet kommer i samma situation, som här gäller för södra Sverige. Huru är då förhållandet där? Det finnes egendomar, där icke 10 % af arbetsstyrkan är fast anställdt tjänstefolk, utan i allmänhet är det lösa arbetare.

Nu säger man visserligen, att 8 §, sådan utskottet föreslagit densamma, stadgar, att personer, som antagits på bestämd tid, icke få börja strejk förrän denna tid är utgången. Ja, det är mycket bra att skrifva och bestämma sådant i lagen samt sätta en massa saker på papperet, men man får också tänka på, huru saken kommer att gestalta sig i verkligheten. Tro herrarna, att, om paragrafen stiliseras såsom det är föreslaget, man med sådant här drifver arbetarne till att taga fast anställning? Om de icke vilja göra det, finnes icke någon makt på jorden, som kan tvinga dem att taga sådan anställning. Det är helt naturligt, att, med den affattning, som denna paragraf erhållit enligt utskottets förslag, det skall vara till stor fördel för en viss klass af landtarbetarne att ifrå för att denna form för anställning icke kommer till användning. Alltså tror jag icke man helt och hållet kan utgå därifrån, att den fasta arbetsstyrka, som finnes anställd i jordbruket, fortfarande skall komma att äga bestånd. Jag står fortfarande på den ståndpunkten, att jag tycker, att jordbruket här icke bör inblandas i industriens strider. Jag är till fullo förvissad, att industrien rider ut sina stormar själf utan att jordbruket här blandas in.

På denna grund yrkar jag fortfarande bifall till min förra hemställan, och jag ber på samma gång få instämna i herr Hellners yrkanden.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf framstälts följande yrkanden: 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) af herr *Hellner*, att paragrafen skulle godkännas med det tillägg, som förordats i den af herr *Östberg* m. fl. beträffande denna paragraf afgifna reservation; och 3:o) af herr *Liedberg*, lika med herr *Hellner*, med det tillägg herr *Liedberg* föreslagit i sin öfvermälda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.*
(Forts.)

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen för bestämmande af kontraposition upptog hvar och ett af de två öfriga hit hörande yrkandena och förklarade sig finna de å hans i berörda afseende gjorda framställningar afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Hellners yrkande.

Då votering äskades jämväl angående kontrapositionens innehåll, uppsattes justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående 8 § i andra särskilda utskottets förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare antager bifall till herr Hellners yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Liedbergs yrkande i frågan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 57;

I följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som godkänner 8 § i andra särskilda utskottets förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf med det af herr Hellner föreslagna tillägg.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 101;

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

9 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses, eller göras *inskränkning i arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet eller i arbetsgifvares eller arbetares rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill.* Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt.

Utan hinder af hvad sålunda stadgats må i kollektivaftal bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af *dylig* förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde, så ock, där vid *aftalets ingående arbetsinställelse äger rum, öfverenskommas om skyldighet för arbetsgifvare att låta arbetare, som nedlagt eller utestängts från arbete, åter däri inträda eller för sådan arbetare att återtaga arbetet.*

I fråga om rätt för lärting att tillhöra förening, som ofvan sägs, gälle hvad särskildt stadgas.

I afseende å förevarande paragraf hade reservation afgifvits af herr Sandström, som yrkat, att paragrafen måtte i sin helhet utgå.

Herr Löfgren: Jag skall be att i korthet få yrka bifall till herr Sandströms m. fl:s reservation. De hafva yrkat på, att § 9 måtte utgå. Det stadgas i 9 §: »Ej må i kollektivaftal stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses, eller göras *inskränkning i arbetsgifvares rätt att leda och fördela arbetet eller i arbetsgifvares eller arbetares rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill.*»

Hvad först föreningsrätten beträffar, torde knappast en bestämmelse härom hafva sin plats här utan snarare böra stå i en lag om individuella aftal, och de öfriga bestämmelserna synas vara af den beskaffenhet, att man icke har anledning att med stadgande af däri nämnda förbud skydda vare sig samhällets intressen härvidlag eller de enskilda arbetsgifvarnes. Det är allmänt erkänt, att arbetsgifvarne skall hafva rätt att leda och fördela arbetet, men att i lagen intaga förbud mot annan bestämmelse torde knappast vara behöfligt, enär det visat sig att arbetsgifvarne själfva haft tillräcklig förmåga att själfva häfda denna rätt. Frågan har varit

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgifvare
och arbetare.
(Forts.)*

uppe särskildt under den hamnarbetarstrid, som fick sin afslutning 1908, och därvid blef arbetsgifvarnes rätt i detta afseende ovillkorligt erkänd.

Hvad sedan beträffar inskränkningen uti arbetsgifvarens rätt att ingå arbetsaftal med hvem han vill, synes icke heller här anledning finnas till särskildt förbud i lagen. Jag vill särskildt påpeka, att i sin nuvarande form torde 9 § komma att lägga hinder i vägen för bestämmelser, som nu ofta intagas i kollektivafstal om att bofasta personer, familjeförsörjare etc. skola ha företräde till arbete. Icke ens ur arbetsgifvarnes enskilda intressen synes denna del af paragrafen alltid vara tjänlig. Det kan vara lämpligt äfven för arbetsgifvaren att han äger tillfälle sluta aftal af det innehåll, att den fackförening, med hvilken han aftalar, har monopol på arbetet för sina medlemmar i gengäld för att arbetsgifvaren har säker tillgång till arbetskraft. Det finnes nu en hel del sådana aftal, hvilka genom denna paragraf skulle komma att blifva ogiltiga, och redan detta förhållande, synes mig tillräckligt motivera att 9 § utgår. Något samhällsintresse af att dylika förbud intagas i lagen förefinnes i hvarje fall med säkerhet icke.

Herr Larsson: Då man vet, att under det sista året bittra strider mellan arbetsgifvareföreningen och arbetareorganisationer stått just om föreningsrätten och arbetsgifvarnes rätt att leda och fördela arbetet, har utskottets majoritet trott det vara riktigt att fastslå detta i lagen. § 23 i arbetsgifvareföreningens stadgar är intagen uti de flesta kollektivafstal, men vid hvarje afslutande af ett sådant aftal har man disputerat härom. Då nu särskildt vid den lockoutfråga, som var uppe föregående år, det visade sig att vid det fredsslut, som därpå skedde, det var svårt att få arbetsgifvarnes § 23 ånyo antagen, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag i § 9.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock, af herr *Löfgren*, att paragrafen skulle i sin helhet utgå.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga delar af förslaget.

Godkändes.

Afdelning b). Utskottets förslag till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgivare
och arbetare.
(Forts.)*

*Punkten 2.**Första afdelningen.**Utskottets förslag till lag angående medling i arbetstvister.*

Godkändes.

Senare afdelningen.

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets inledningsvis gjorda hemställan i punkten 2.

Herr Löfgren: Med åberopande af hvad jag förut anfört får jag yrka, att det villkor som föreslagits att gälla för antagande af förslaget till lag angående medling i arbetstvister, måtte utgå.

Friherre Lagerbring: Det är ju sant hvad den föregående tälaren framhållit, att denna lag om medling i arbetstvister icke nödvändigt sammanhänger med de öfriga lagarna, så mycket mer som vi ju redan ha en dylik lag antagen sedan 1906. Men denna utvidgning af lagen har inom utskottet beslutats såsom ett led i hela den byggnad af arbetslagstiftning, som man nu vill uppföra. Man har inom utskottet varit af den mening, att detta system icke på något sätt bör rubbas genom att man antager en del af lagarna men däremot icke andra. Man har velat upprätta en arbetsdomstol för att afgöra rättstvister, man har utvidgat förlikningsinstitutionen för att klara upp s. k. intressetvister, och allt detta har man ansett stå i sådant samband, att den ena lagens antagande borde följa af den andra. Jag skall därför anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med den ändring, att det kommer att heta »att Riksdagen, under förutsättning att förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgivare och arbetare samt till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister blifva af Kungl. Maj:t och Riksdagen antagna, måtte» etc., således icke enbart af Riksdagen.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmanen yttrade, att, beträffande utskottets nu föredragna hemställan yrkats, dels, af friherre *Lagerbring*, att samma hemställan skulle bifallas i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående

*Lagförslag
om kollektiv-
aftal mellan
arbetsgivare
och arbetare.*

(Forts.)

beslut, dock med tillägg af orden »Kungl. Majt och» näst framför orden »Riksdagen antagna», dels ock, af herr *Löfgren*, att mellanmeningen »under förutsättning — — antagna» skulle utgå.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets hemställan samt vidare enligt nyssnämnda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till friherre Lagerbrings yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

*Lagförslag
om vissa
arbetsaftal.*

Punkten 3.

Utskottets förslag till lag om vissa arbetsaftal.

1—18 §§.

Godkändes.

19 §.

Denna paragraf lydde på följande sätt:

(i Kungl. Majts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Arbetsgivaren äger att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren; dock må arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, icke utan sitt medgifvande af arbetsgivaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra.

Arbetsgivaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga, väl bemöta arbetaren, vaka däröfver, att den, som arbetsgivaren må hafva satt i sitt ställe, iakttager sina skyldigheter mot arbetarne, samt tillse, att god ordning upprätthålles å

Arbetsgivaren äger att leda och fördela arbetet samt i sådant hänseende gifva arbetaren erforderliga föreskrifter och utöfva tillsyn öfver arbetaren; dock må arbetare, som antagits till utförande af visst slag af arbete, icke utan sitt medgifvande af arbetsgivaren användas till annat arbete, där ej fråga är om handräckning åt annan eller eljest göromål, som enligt gällande sedvänja det åligger arbetaren att utföra.

Arbetsgivaren vare pliktig att i arbetet fästa behörigt afseende å arbetarens hälsa och arbetsförmåga, väl bemöta arbetaren, vaka däröfver, att den, som arbetsgivaren må hafva satt i sitt ställe, iakttager sina skyldigheter mot arbetarne, samt tillse, att god ordning upprätthålles å

det område, som för arbetet användes.

Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom därvid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren, *där arbetaren i god tid förut framställt begäran om ledighet*, icke förvägra honom sådan, *utan så är att arbetets inställande skulle medföra särskild olägenhet*. Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.

Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt att tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.

Beträffande föreliggande paragraf hade reservation afgifvits af herr *Magnuson*, hvilken, med instämmande af herrar *Sandwall* och *Strömberg*, friherre *Fleming* samt herrar *Carlberg*, *Knut Larsson* och *Åkesson*, hemställt, att Riksdagen ville bifalla 19 § med den formulering af tredje stycket, som framginge af Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Strömberg*: I denna paragraf har utskottet kommit till en något afvikande mening mot Kungl. Maj:ts förslag, i hvad det berör den ledighet, som bör lämnas arbetare för deltagande i politiska eller kommunala val. Utskottet har då stannat vid en formulering, som är öfverensstämmande med herr *Åkermans* i ämnet väckta motion, där det föreslås, att ledighet skall beviljas, »där ej arbetets beskaffenhet härför lägger hinder». Kungl. Maj:t har däremot framhållit att sådan ledighet icke bör förvägras, »där arbetaren i god tid förut framställt begäran om ledighet», »utan så är att arbetets inställande skulle medföra särskild olägenhet».

Då det utan tvifvel inom industrien mångfaldiga gånger inträffar, att arbetsinställelse icke utan stor olägenhet kan ske och detta utan att arbetets beskaffenhet kan sägas lägga hinder i vägen, och då det väl nästan aldrig torde inträffa att sådan ledighet vägras, om den kan ordnas på rimliga villkor, skall jag be att kamraren måtte bifalla den af herr *Magnuson* och mig m. fl. afgifna reservation, hvilken går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

det område, som för arbetet användes.

Skall förrättning för politiskt eller kommunalt val hållas i orten, och kan ej arbetaren utöfva honom därvid tillkommande rösträtt utan erhållande af ledighet från arbetet, må arbetsgifvaren icke förvägra honom sådan *ledighet, där ej arbetets beskaffenhet härför lägger hinder*. Hvad sålunda stadgats gälle, ändå att annorlunda aftalats.

Angående arbetsgifvares skyldighet att vidtaga anordningar till skydd för arbetares lif och hälsa samt att tillse, att arbetare erhåller undervisning, gälle hvad särskildt är stadgadt.

Lagförslag
om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf annat yrkande ej framställts, än af herr *Strömberg*, att kammaren skulle antaga den lydelse för ifrågavarande paragraf, som förordats i den reservation, som därom afgifvits af herr *Magnuson*.

Härefter gjordes propositioner, först på godkännande af utskottets förslag, samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

20—26 §§.

Godkändes.

27 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.

Beräknas lönen efter tid, skall lönen utgå för den tid arbetaren stått till arbetsgifvarens förfogande, ändå att arbetaren icke varit under hela den tid af arbetsgifvaren sysselsatt, med mindre därutinnan annan sedvänja är gällande.

Har arbetaren i fall, då lönen beräknas annorledes än efter tid, blifvit medan han stått till arbetsgifvarens förfogande genom dennes förvållande hindrad i sitt arbete, njute arbetaren ersättning för den honom därigenom tillskyndade förlust.

Herr statsrådet *Hederstierna*: I denna paragraf har utskottet utslutit ett par stycken, som finnas i Kungl Maj:ts förslag.

De handla om, huruvida arbetsgifvare bör för visst fall utbetala lön till arbetare, då det aftalas om lön efter tid, och enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle, därest arbetaren under den aftalade tiden stått till arbetsgifvarens förfogande, arbetsgifvare vara skyldig att för denna tid betala arbetaren, äfven om arbetsgifvaren icke använt honom. Kungl. Maj:t har emellertid medgifvit undantag härifrån för den händelse att sedvänja ginge i motsatt riktning. Vore det åter så, att arbetaren ej vore anställd efter tid, skulle arbetsgifvaren vara pliktig betala honom ersättning under den förutsättning att genom arbetsgifvarens eget förvållande arbetaren blifvit hindrad i sitt arbete. Dessa båda punkter har utskottet, som sagdt, uteslutit.

Ur rent principiell synpunkt kan jag ej förstå annat än att hvar och en måste medgifva, att Kungl. Maj:ts förslag i det afseendet är riktigt. Om enligt aftal arbetaren skall arbeta hos arbetsgifvaren under viss tid och arbetaren gör allt hvad på honom beror för att fullgöra aftalet och det berott på omständigheter, som legat utanför hans förfogande, att han ej kunnat få ett arbete, då synes mig vara riktigast, att arbetaren bör få den lön, som är aftalad för den ifrågavarande tiden.

Nu säger man, att detta är icke vanligt inom industrien i vårt land. Oaktadt aftal är träffadt af det innehåll jag nyss nämnde, så, om det blir afbrott i arbetet, afdrages den aflöning, som på samma tid skulle belöpa. Detta synes mig ej principiellt kunna försvaras under andra omständigheter, än att arbetarens lön är från början så högt tilltagen, att han kan anses hafva underkastat sig den risken att under dylika förhållanden nödgas vidkännas afdrag. Detta synes mig emellertid vara ett meddelägarskap i affären, för hvilket arbetaren bör ha anledning att betacka sig, och det synes riktigt att arbetsgifvaren får bära en sådan förlust och betala ut lönen. Är det emellertid så, att det finnes en stadgad sedvänja i det afseendet, har ju Kungl. Maj:t medgifvit att det får fortgå såsom det varit.

Nu säger utskottet, att genom att utskottet förändrat en annan föregående paragraf, så att viss uppsägningstid icke är stadgad, har lagen ej längre föreskrifvit någon viss uppsägningstid, och det gör naturligtvis, att såväl arbetare som arbetsgifvare när som helst kunna häfva aftalet. Men utskottets resonemang passar ju ej, då viss uppsägningstid är aftalad eller stadgad; då är ju arbetaren bunden och han kan icke gå sin väg, men han blir utan lön för den tid han åtagit sig »stå till arbetsgifvarens förfogande».

Utskottet säger, att innebörden af detta uttryck »stå till arbetsgifvarens förfogande» och frågan, huruvida en sedvänja inom en viss industri existerar eller icke, äro svåra att i hvarje särskildt fall afgöra och att en tillämpning af detta stadgande därför skulle

Lagförslag
om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

möta svårigheter., Jag tror dock, att man mången gång haft svårare saker att reda ut än denna, och jag tror icke att denna invändning kan anses vara af den art, att de ifrågavarande båda styckena därför böra utgå. Sålunda är själfva principen, så vidt jag kan förstå, riktig, och då Kungl. Maj:t har medgifvit undantag där det bör förekomma, d. v. s. när en stadgad sedvänja föreligger, synes det mig vara önskligt, att Kungl. Maj:ts förslag härutinnan blefve oförändradt bifallet.

Friherre Lagerbring: I fråga om denna 27 § har det varit mycket öfverläggningar inom utskottet, och det framställdes alla möjliga förslag till formulering af densamma, men det visade sig nästan omöjligt att få någon formulering, som var tillfredsställande för såväl industriens som jordbrukets representanter. Från alla sidor framhölls, att det var en stor olägenhet för jordbrukaren att vara skyldig betala ut aflöning till en arbetare, som antagits så där tämligen lösligt, men som, då ingen uppsägningstid var stadgad, skulle hafva rätt till 7 dagars aflöning, äfven om han ej arbetat något under denna tid, ty han hade fått stå »till arbetsgifvarens förfogande». Industriens män sade, att de fäste sig icke så mycket vid denna bestämmelse, ty inom industrien var det ordnad på annat sätt. När man emellertid kom till det resultatet, att man icke ansåg det böra stadgas någon skyldighet för arbetsgifvaren i detta afseende att betala lön under tid, då arbetaren kanske icke utträtt något arbete, strök man i konsekvens därmed äfven bestämmelsen, att 7 dagars tid skulle vara bestämd för den händelse att viss aftalstid icke fanns i aftalet inrymd. 6 och 27 §§ sattes i visst samband med hvarandra och man kom efter långa öfverläggningar till det resultat, att om man ej kunde träffa en tillfredsställande bestämmelse i detta fall, var det mest praktiskt att taga med blott själfva kärnan i denna paragraf, d. v. s. första momentet, och blott stadga: »Lönen må beräknas efter tid, efter det utförda arbetets myckenhet eller beskaffenhet eller efter annan mellan arbetsgifvaren och arbetaren öfverenskommen grund.»

Då det väl ej heller lär vara möjligt att nu kunna få till stånd en tillfredsställande formulering af förslaget, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter utskottets förslag till den föreliggande paragrafens lydelse godkändes.

28—31 §§

Godkändes.

32 §.

Lagförslag
om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

Förevarande paragraf, som, till följd däraf, att 32 § i Kungl. Maj:ts förslag af utskottet föreslagits skola utgå, motsvarades af 33 § i Kungl. Maj:ts förslag, hade denna lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

33 §.

32 §.

Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt eller i arbetsordning bestämdt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt eller bestämdt, dylik plikt för hvarje öfverträdelse eller förseelse öfverstiga *hälften* af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnes gemensamma bästa.

Är mellan arbetsgifvaren och arbetaren aftaladt eller i arbetsordning bestämdt, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt, må ej, ehvad sålunda blifvit aftaladt eller bestämdt, dylik plikt för hvarje öfverträdelse eller förseelse öfverstiga *en fjärdedel* af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå, eller hvad arbetaren sålunda mister användas till annat ändamål än de vid företaget anställda arbetarnes gemensamma bästa.

I afseende på denna paragraf hade reservation afgifvits af herr *Magnuson*, som med instämmande af herrar *Sandwall* och *Strömberg*, friherre *Fleming* samt herrar *Carlberg* och *Knut Larsson* hemställt, att Riksdagen måtte bifalla paragrafen i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre *Fleming*: I 32 § har utskottet gjort en liten, som det kan synas, tämligen oväsentlig förändring. Det är blott fråga om, huru stor penningplikt får utgå, om mellan arbetsgifvare och arbetare aftalats eller i arbetsordning bestämts, att öfverträdelse af ordningsföreskrift eller annan förseelse af arbetaren skall för honom medföra penningplikt. Ändring i Kungl. Maj:ts förslag har föreslagits af utskottet på grund af motion, däri det angifvits olika sätt för minskning af penningplikten. Äfven har den åsikten uttalats, att all penningplikt borde förbjudas. Det blir så att säga en kompromiss mellan dessa båda åsikter, då i stället för Kungl. Maj:ts förslag, där maximum bestämts till hälften af det belopp, hvartill den kontanta lönen för dagen uppgått eller kunnat uppgå,

Lagförslag
om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)

utskottet kommit till ett maximibelopp af eu fjärdedel af samma belopp. Mot detta hafva nu herr Magnuson m. fl. anmält reservation under yrkande, att Kungl. Maj:ts förslag här skulle bibehållas. Skälet för denna reservation är ju det att det i många fall kan vara mycket nyttigt att hafva penningplikt, ty den drabbar just de oordentliga arbetarne, och det finnes ej något skäl, hvarför denna plikt skall sättas alltför lågt, synnerligast som det är stadgadt i samma paragraf, att hvad arbetare sålunda mister skall användas endast till de vid företaget anställda arbetarnes gemensamma bästa. Det blir således en ren fördel för de ordentliga arbetarne, och oppositionen mot denna paragraf måste, kan man därför tycka, egentligen hafva utgått från de mindre ordentliga arbetarne.

Förändringen är ju af tämligen liten betydelse, men jag ber dock att få yrka bifall till den af herr Magnuson m. fl. afgifna reservationen.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf endast yrkats, att kammaren skulle antaga den lydelse för paragrafen, som förordats i den reservation, som därom afgifvits af herr Magnuson.

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Härefter föredrogs 32 § i Kungl. Maj:ts förslag, hvilken af utskottet föreslagits skola utgå och som lydde sålunda:

Är öfverenskommelse träffad om rätt för arbetsgifvaren att af arbetarens lön till säkerhet för dennes fullgörande af sina skyldigheter innehålla någon del, skall, ändå att aftalet annorlunda bestämmer, gälla, att icke mera än en femtedel af den kontanta lönen må vid hvarje tillfälle, då betalning sker, innehållas, att då dessa afdrag sammanlagdt uppgå till ett belopp, motsvarande kontanta lönen för femton arbetsdagar, vidare afdrag ej må göras, samt att, där ej innehållet belopp inom en månad insättes å arbetarens namn i postsparbanken eller annan sparbank under förbehåll, att medlen må af arbetsgifvaren lyftas allenast med arbetarens medgifvande eller på grund af domstols beslut, arbetsgifvaren skall å beloppet gälda ränta efter tio för hundra om året. Upplupen ränta må af arbetaren för hvarje kalenderår lyftas.

Herr statsrådet Hederstierna: Med herr talmannens tillåtelse skall jag be att få yttra några ord vid denna punkt, med anledning af att utskottet i sitt förslag uteslutit 32 § i Kungl. Maj:ts förslag. Denna paragraf angår det s. k. décomptesystemet.

I det första lagförslaget i detta ämne, 1901 års kommittés förslag, spelade décompten en ganska stor roll, och man väntade sig, att den skulle komma att i mycket hög grad förebygga arbetsinställelser. Det är väl numera ingen, som tror detta, men man lär dock icke kunna anse, att décomptesystemet, d. v. s. rättigheten för en arbetsgifvare att innehålla en del af en arbetares lön för att hafva den att tillgå såsom ersättning eller plikt, därest arbetaren icke fullgör en förpliktelse han åtagit sig, är alldeles utan värde. Det spelar nog i vissa fall en roll. Inom industrien är décompten väl i allmänhet ej mycket i användning, men däremot, såsom utskottet själf mycket riktigt anmärkt, användes den nog icke så litet inom jordbruket. Det är ju ej att antaga, att décompten i och för sig kommer att verka återhållande vid tillfällen, då det är fråga om en allmän arbetsinställelse. Då äro vanligtvis passionerna så pass uppjagade, att den omständigheten, att arbetaren går miste om en viss del af intjänt lön icke för honom spelar någon roll. Han tror, att han skall vinna så mycket mer genom arbetsinställelsen. Däremot verkar säkerligen décompten återhållande mot frestelsen för en enskild arbetare att gå sin väg, innan aftalstiden är ute. Då spelar det nog en roll för honom att gå miste om den lön han intjänat, i den mån den innehållits af arbetsgifvaren.

Medgifver man emellertid en sådan här décompte, har Kungl. Maj:t ansett, att å andra sidan det är nödvändigt att stadga sådana regler, att icke arbetsgifvaren alltför mycket brukar detta system med den påföljd, att décompten blir något mer, än den bör vara, eller en fördel för arbetsgifvaren i händelse af bruten öfverenskommelse.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att arbetsgifvaren vid hvarje tillfälle, då han utbetalade lön, ej skulle få innehålla mer än en femtedel af hvad då vore förfallet till betalning. Denna bestämmelse har utskottet bibehållit i en paragraf, men däremot har utskottets utslutits hvad Kungl. Maj:t i det här afseendet i öfrigt föreslagit, nämligen att arbetsgifvaren icke skulle få innehålla mer, än som motsvarade lön för 15 arbetsdagar. Och vidare har utskottet utslutit stadgandet om, att arbetsgifvaren skulle vara skyldig att för arbetaren insätta penningarne i sparbank eller, därest han det icke gjorde, betala en hög ränta på de innehållna lönedlen.

Nu säger utskottet, att det anser, att hela denna paragraf bör utgå. Décompten lämnas oreglerad. Det får bero på aftal mellan arbetsgifvaren och arbetaren, huru man skall förfara med décompten. Det säges vidare, att, om man skulle bibehålla Kungl. Maj:ts förslag, dess bestämmelser äro så stränga, att décompten blir så liten, att den icke skulle få den betydelse, som det är meningen, att den skall hafva. Det synes mig emellertid vara något strängt mot arbetaren att lämna detta alldeles oregleradt. Han kan löpa risk, att arbetsgifvaren innehåller mer, än hvad som kan an-

*Lagförslag
om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

*Lagförslag
om vissa
arbetsaftal.
(Forts.)*

ses skäligt, och ännu viktigare är, att arbetsgifvaren kan befinnas icke vara tillräckligt kapitalstark för att sedan, när det gäller utbetalning af inestående lön, kunna utbetala den. Jag tror därför, att det skulle innebära ett tillmötesgående af kraf från arbetarhåll, som vore lofvärdt och acceptabelt, om man bifölle paragrafen i det skick Kungl. Maj:t föreslagit.

Friherre Fleming: Denna paragraf har det varit mycket tal om inom utskottet. Det har yrkats på att décomptafråg skulle helt förbjudas och det finnes motion om att det medgifna afdraget skulle höjas. Emellertid bestämde ju denna paragraf, sådan den var affattad af Kungl. Maj:t, att icke mera än en femtedel af den kontanta lönen finge vid hvarje tillfälle, då betalningen skedde, innehållas, samt att, då dessa afdrag sammanlagdt uppginge till ett belopp, motsvarande kontanta lönen för femton arbetsdagar, vidare afdrag ej finge göras. Det upplystes under arbetet i utskottet, att detta kunde väsentligen ändra en del bestående förhållanden, då med arbetarnes vilja ett väsentligt större belopp innehållits. Så skulle t. ex. vara fallet vid en del säsongarbete, där arbetarne själfva ville, att större belopp skulle innehållas för att sedan åt dem utbetalas. Och det sades, att äfven andra orsaker på sina ställen kunde göra, att man icke önskade denna begränsning. Utskottet kom till den uppfattningen, att med de stränga regler, som i förslaget uppställts, den åsyftade verkan skulle blifva försvagad och décompten således ej kunna komma till afsedd användning. Då man ej kunde finna någon lämplig form för paragrafens bestämmer, kom man till det resultat, att det bästa vore taga bort den helt och hållet och lämna åt den fria aftalsrätten att bestämma i denna fråga, som man gjort på andra ställen.

Jag ber att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren, att nu föredragna paragraf skulle utgå.

Öfriga delar af utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 3.

Bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Punkterna 4—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets den 24 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande, nr 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911, dels en af friherre Palmstierna med föranledande af nämnda proposition väckt motion. *Om anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen.*

I en till Riksdagen aflåten proposition (nr 207) hade Kungl. Maj:t, under återopande af utdrag af statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementens ärenden den 15 april 1910, föreslagit Riksdagen att, under förutsättning att lag om särskild domstol i vissa arbetstvister enligt Kungl. Maj:ts därom afgifna proposition af Riksdagen antoges, till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911 å extra stat för samma år bevilja 65,000 kronor.

Ifrågavarande proposition hade af Riksdagens båda kamrar hänvisats till behandling af särskilda utskottet nr 2.

Härjämte hade utskottet fått till sig för handläggning öfverlämnad en af friherre *Palmstierna* inom Andra kammaren väckt motion (n:r 309), däri föreslagits, att Riksdagen utöfver det anslag af 65,000 kronor, som Kungl. Maj:t begärt, på extra stat för år 1911 till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen ville bevilja ytterligare 8,000 kronor, samt att årsarfvode till de fyra icke lagfarna ledamöterna i domstolen måtte bestämmas till 4,000 kronor åt vardera af dem.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade skäl hemställt,

1) att Riksdagen, under förutsättning att lag om särskild domstol i vissa arbetstvister i enlighet med utskottets därom afgifna förslag af Riksdagen antoges, måtte till bestridande af kostnaderna

Om anslag för arbetsdomstolen under år 1911 å extra stat för samma år be- till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen. vilja 73,000 kronor; samt
 2) att friherre Palmstiernas ofvanberörda motion, i hvad den ej genom utskottets under 1) gjorda hemställan vunnit beaktande, (Forts.) ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr Liedberg: Då utskottet här i ganska afsevärd mån höjt anslaget till den blifvande arbetsdomstolen, har jag icke kunnat biträda detta utskottets förslag. Detta skulle innefatta en ökning för de fyra icke lagfarna ledamöterna af domstolen. För dessa är föreslaget ett arfvode af 2,000 kronor per man plus 10 kronors dagaflöning förutom reseersättning och dagtraktamente. Alltså skulle hvar och en af dem komma upp till 3,500 à 4,000 kronor per år. Utskottet anser, att dessa personer böra hafva minst 5,000 kronor hvar årligen förutom rese- och traktamentsersättning. Jag kan ej finna, att, då man går att inrätta en ny domstol i detta afseende, man genast skall söka drifva upp aflöningarna till nämnda ledamöter i så afsevärd grad. Vi veta ej ännu, hvad denna domstol kommer att få för arbete. Detta ligger i sin linda. Då man nu går att gifva lagar för arbetsförhållandena, skall man väl tänka sig, att det blir mindre strid än förut. Man vet ej, hvilket arbete det blir. Men om regeringen märker, att det blir strängt arbete, är det naturligt, att regeringen väcker förslag om ökning af lönerna. Att genast gå upp till så höga belopp, tycker jag däremot är oförsiktigt. Äfven föreslår utskottet en höjning af 2,000 kronor till domstolens kansli, under förmenande att hvad Kungl. Maj:t föreslagit skulle vara för litet. Jag tror emellertid, att det äfven i detta afseende är tillräckligt.

Jag skall be, herr vice talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Lagerbring: Det lär väl vara alldeles omöjligt att framlägga några objektiva grunder för det här ifrågavarande aflöningsbeloppets bestämmande, vare sig man tager det ena eller det andra beloppet, eller att bevisa, att det ena beloppet är tillfredsställande och det andra otillfredsställande. Utskottet har gått ut därifrån, att de personer, som insättas i denna arbetsdomstol, måhända tagas från sin öfriga verksamhet. Det är ej heller sagdt, att de äro bosatta i Stockholm. De kunna tagas från landsorten och sålunda få lämna både sin verksamhet och sin förra boningsort för att bosätta sig i hufvudstaden och här deltaga i domstolens arbete. Hur pass vidlyftigt domstolens arbete kan blifva, kan man ju ej nu på förhand bedöma. Det har den siste talaren mycket rätt i. Men antaget att aflöningen kommer att bestå af ett fast arfvode af 3,500 kronor och 10 kronors dagaflöning för de dagar, då domstolen arbetar, skulle, under förutsättning att arbetsdagarna blifva

många, aflöningen komma upp till bortåt 5,000 kronor. Blifva däremot arbetsdagarna få, skulle aflöningen ej blifva mycket högre än 3,500 kronor. Och man kan väl ej påstå, att detta i våra dagar är för hög aflöning för personer, som skola bosätta sig i hufvudstaden och kanske icke kunna hafva annan verksamhet. För öfrigt spelar det ganska liten roll, om det beviljas 65,000 eller 73,000 kronor. Kommer denna domstol att spela den roll man tänkt, så kommer den måhända att undanröja tvister, i hvilka värden af miljoner kronor stå på spel. Under sådana förhållanden är sannerligen det här aflöningsbeloppet ej mycket att fästa sig vid.

Jag anser således, att utskottet verkligen anført ganska goda skäl för det förslag det afgifvit, och jag skall, herr vice talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock af herr *Liedberg*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslaget till arbetsdomstolen bestämdes till det belopp Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till hvad utskottet hemställt vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och godkändes en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad andra särskilda utskottet hemställt i utlåtande, nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Liedbergs* yrkande i frågan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 56.

Om anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen.
(Forts.)

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 8, i anledning af *dels* det i Kungl. Maj:ts proposition nr 96 innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen, *dels* åtskilliga med nämnda förslag sammanhängande motioner.

Sedan Riksdagens båda kamrar till behandling af särskilda utskottet nr 2 hänvisat *dels* Kungl. Maj:ts proposition nr 96 *dels* åtskilliga inom Riksdagen väckta, med nämnda proposition sammanhängande motioner, hade utskottet den 19 maj 1910 afgifvit utlåtande öfver såväl de i propositionen innefattade lagförslagen med undantag af förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen som ock de motioner eller delar af motioner, som afsåge de i berörda utlåtande behandlade lagförslagen.

Utskottet förmälde sig nu jämväl afgifva utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen äfvensom de af motionärer gjorda framställningar, som stode i sammanhang med detta lagförslag.

Sådana framställningar återfunnes i följande motioner nämligen:

- 1) af herr *af Petersens* (motion i Första kammaren nr 27);
- 2) af friherre *Fleming* (motion i Första kammaren nr 74);
- 3) af herr *Pettersson* i Södertälje (motion i Andra kammaren nr 269);
- 4) af herr *Åkerman* (motion i Andra kammaren nr 270);
- 5) af herr *Lindqvist* m. fl. (motion i Andra kammaren nr 272);
- 6) af herr *Pettersson* i Bjälbo (motion i Andra kammaren nr 274);
- 7) af herr *Tynell* (motion i Andra kammaren nr 279);
- 8) af herr *Johansson* i Stockholm (motion i Andra kammaren nr 283); samt
- 9) af herr *Lindley* (motion i Andra kammaren nr 284).

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

- 1) att herr af Petersens' motion nr 27 i Första kammaren icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd;
- 2) att Riksdagen med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts förvarande proposition innefattade förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen icke kunde oförändradt godkännas, måtte

dels antaga förslag till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen, af den lydelse, utskottets utlåtande utvisade;

dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under förnyadt öfvervägande, under hvilka förutsättningar och i hvilken omfattning straff borde stadgas för det fall, att person anställd vid sådant, annan än staten tillhörigt, gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk, som vore afsedt att betjäna allmänheten, eller vid stads, annan kommun eller municipalsambälles fasta brandkår, i syfte att hindra driftens behöriga gång afhölle sig från tjänstgöring eller i sådant syfte vanskötte sin tjänst, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvar till förhållandena kunde anses föranleda;

3) att

a) friherre Flemings motion nr 74 i Första kammaren,

b) herr Petterssons i Södertälje motion n:r 269 i Andra kammaren,

c) herr Åkermans motion nr 270 i Andra kammaren,

d) herr Lindqvists m. fl. motion nr 272 i Andra kammaren,

e) herr Petterssons i Bjälbo motion nr 274 i Andra kammaren,

f) herr Tynells motion nr 279 i Andra kammaren,

g) herr Johanssons i Stockholm motion nr 383 i Andra kammaren,

h) herr Lindleys motion nr 284 i Andra kammaren,

mätte, där de icke kunde anses besvarade genom hvad utskottet i sitt utlåtande den 19 innevarande maj eller förut i detta utlåtande hemställt, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att förevarande utlåtande skulle företagas punktvis till afgörande och att utskottets i punkten 2 framlagda förslag skulle paragrafvis föredragas med ingressen och rubriken sist samt därefter utskottets i punkten gjorda hemställan, äfvensom att af lagförslagets text icke skulle uppläsas andra delar än de, beträffande hvilka uppläsning begärdes.

Punkten 1.

Herr af Petersens hade i sin motion nr 27 hemställt, att Riksdagen skulle besluta ett tillägg till 22 kap. 1 § strafflagen af ungefär följande lydelse: »Den, som i afsikt att skada eller förnärma annans rätt uppsåtligen undandraget sig att fullgöra frivilligt ingånget lofligt aftal, straffes med böter eller i svårare fall med fängelse och vare därjämte ersättningsskyldig för skada.» I samband härmed hade föreslagits, att i 21 § första stycket af samma kapitel i strafflagen skall intagas bestämmelse, att berörda förselse ej finge åtalas af annan än målsägande.

Om tillägg till 22 kap. 1 § strafflagen.

*Om tillägg
till 22 kap. 1
§ strafflagen.
(Forts.)*

Herr af Petersens: Jag har icke något yrkande att framställa, men jag ber att få till kammarens protokoll uttala, att jag anser mig ha i min reservation anfört fullgoda skäl för den åsikten, att för att gifva lagen effektivitet ovillkorligen fordrats, att kriminell påföljd stadgats för aftalsbrott. Jag vill tillägga, att förfallet här i landet väsentligen har sin grund i den undfallenhet, som sedan decennier visats upprorselementen, och att enda sättet till upprättelse är att söka i allvarsamma lagar och deras kraftiga tillämpande.

Jag har, som sagdt, intet yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15
och 22 §§
strafflagen.*

Punkten 2.

Förra afdelningen.

Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.

19 kap. 22 §.

Godkändes.

25 kap.

15 §.

Godkändes.

22 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

Hvad om statens ämbetsmän här stadgadt är, gälle ock om dem, som äro satta att förvalta städers, menigheters eller allmänna af konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättningars eller stiftelsers angelägenheter, om de tjänstemän, som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda, och om andra, som förordnade äro att ämbete eller tjänsteärende förrätta.

(i utskottets förslag)

Hvad om statens ämbetsmän här stadgadt är, gälle ock om dem, som äro satta att förvalta städers, menigheters eller allmänna af konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättningars eller stiftelsers angelägenheter, om de tjänstemän, som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda, och om andra, som förordnade äro att ämbete eller tjänsteärende förrätta.

Skall, till följd af konungens förordnande, hvad i 19 kap. 11 och 12 §§ om statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning stadgadt är, tillämpas å dylik inrättning, som af enskilda personer, menigheter eller bolag gjord är; varde ock därvid anställd person för brott af sådan beskaffenhet, som i 15 § nämnd är, straffad efter de i samma § stadgade grunder; och må den brottslige eller felaktige, om han begått brott, som i 15 § 2 mom. omförmäles, eller jämlikt 1 mom. i samma paragraf blifvit dömd till straffarbete, ej sedermera kunna i dylik allmän befattning nyttjas.

Har person, som är anställd vid stads, annan kommuns eller municipalsamhälles gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk eller fasta brandkår, begått brott, som i 15 § 3 mom. sägs, varde straffad efter de i samma mom. stadgade grunder.

Beträffande föreliggande paragraf hade reservation afgifvits af herrar *Sandwall, Liedberg, Carlberg, Knut Larsson, af Petersens* och *Trana*, hvilka yrkat, att Riksdagen måtte bifalla den Kungl. propositionen i oförändrad lydelse.

Herr *Trana*: Då jag deltagit i den reservation, som är aflämnad mot utskottets förslag i denna paragraf, skall jag be att få yrka bifall till denna reservation.

I Kungl. Maj:ts förslag till förändrad lydelse af paragraf 22 har införts ett tredje moment af följande lydelse: »Har person, som är auställd vid stads, annan kommuns eller municipalsamhälles gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk eller fasta brandkår, begått brott, som i 15 § 3 mom. sägs, varde straffad efter de i samma mom. stadgade grunder.» Detta moment har utskottet strukit. Såsom stadsrepresentant tror jag icke, att jag misstager mig, om jag vågar påstå, att bland alla de lagparagrafer, som kammaren i dag antagit, är det ingen, som är gagneli-

Skall till följd af konungens förordnande, hvad i 19 kap. 11 och 12 §§ om statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning stadgadt är, tillämpas å dylik inrättning, som af enskilda personer, menigheter eller bolag gjord är; varde ock därvid anställd person för brott af sådan beskaffenhet, som i 15 § nämnd är, straffad efter de i samma § stadgade grunder; och må den brottslige eller felaktige, om han begått brott, som i 15 § 2 mom. omförmäles, eller jämlikt 1 mom. i samma paragraf blifvit dömd till straffarbete, ej sedermera kunna i dylik allmän befattning nyttjas.

Lagförslag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15
och 22 §§
strafflagen.
(Forts.)

gare för friden och lugnet i städerna, än just detta moment. De olyckor, som kunna framkallas däraf, att arbetare, anställda vid dessa verk, nedlägga sitt arbete, tror jag icke här behöfva närmare framhållas. Detta har också gjort, att icke någon af lagrådets medlemmar vågat taga på sitt ansvar att afstyrka bifall till detta moment. De skäl, som utskottet anfört, synas mig alldeles otillräckliga. Vid frågans skärskådande har tagits hänsyn till endast två parter, nämligen de styrelser i städerna, som antaga arbetare, och arbetarne själfva. Men man har icke tagit någon hänsyn till allmänheten. Och detta är väl den viktigaste parten i frågor af denna beskaffenhet.

Jag anser således, att Första kammaren bör afslå utskottets förslag och bifalla den kungl. propositionens förslag i dess oförändrade lydelse.

Herr Hellner: Om man undersöker, huru förhållandena skulle komma att bli, i händelse man, såsom utskottet föreslagit, ströke ut sista stycket ur 22 §, så finner man, att de personer, som här äro omnämnda, ingalunda skulle alltid gå fria från ansvar för sina aftalsbrott. Om de genom sina aftalsbrott framkalla en allmän fara af den natur, som åsyftas i den af kammaren nyss antagna 22 § i 19 kapitlet, så bli de ansvariga efter denna paragraf, och de straffsatser, som där äro föreslagna, äro lika höga, som de som finnas i 15 § af 25 kapitlet. Om återigen dessa personer icke genom sitt aftalsbrott framkalla någon sådan allmän fara, bli de ändock straffade, såvidt de ha tjänstemannaställning. Detta framgår af andra stycket i förevarande paragraf. Men om de hvarken ha tjänstemannaställning och ej heller genom sitt aftalsbrott framkalla någon allmän fara, så bli de icke straffade, i fall man, som utskottet föreslagit, stryker ut tredje momentet. Men man frågar sig: »Bör det ej i sådant fall finnas något utfyllande motiv för att straffa dessa personer; belägga dem med tjänstemannaansvar?» Detta utfyllande motiv har Kungl. Maj:t trott sig finna däri, att dessa personers anställning är af den art, att den kan jämställas med tjänstemannaställning i fråga om anställningens fasthet, pensionsrätt och dylikt. Emellertid har under loppet af utskottets arbete kommit oss tillhanda en utredning, som gjorts af den s. k. kommunala centralbyrån, och som innehåller de allra färskaste upplysningar, som stå till buds i fråga om dessa kommunala arbetares anställning, och af dessa upplysningar framgår beträffande anställningen, att denna i ingen mån är fastare än den plägar vara i enskilda företag, och vidare beträffande pensionsrätten, att det finnes endast två städer, som ordnat kommunalarbetarnes pensionsförhållanden, nämligen Göteborg och Malmö. Sedan utskottet fått dessa upplysningar, ansåg utskottet, att det icke längre fanns detta utfyll-

lande motiv, som skulle berättiga till att med tjänstemannaansvar belägga dessa personer, som icke ha tjänstemannaställning, och därför har utskottet, som sagdt, hemställt om borttagande af tredje stycket.

Härtill kommer ock en annan omständighet. Bland de motiv, som åberopas för aftalsbrottens beläggande med kriminellt ansvar i här åsyftade fall, är äfven det, att det här är fråga om en verksamhet, som är af så stor betydelse för den stora allmänheten, att man bör taga hänsyn därtill. Detta motiv har föranledt en motion här i Första kammaren af baron Fleming. Han har framhållit, att det finnes enskilda företag, som för kommuner ombesörja belysning och äfven renhållning och hvilkas verksamhet därför är af lika stor betydelse för dessa kommuner, som om det vore kommunens egna verk, som skötte om densamma. Denna anmärkning har utan tvifvel sin befogenhet, men med den utgångspunkt, som Kungl. Maj:t intagit, kunde Kungl. Maj:t icke rycka in dessa enskilda företags arbetare under detta ansvar. Utskottet har därför äfven med hänsyn till denna motion ansett, att den bästa utvägen skulle vara att nu icke antaga detta sista moment, men däremot i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, »att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, under hvilka förutsättningar och i hvilken omfattning straff bör stadgas för det fall, att person anställd vid sådant, annan än staten tillhörigt, gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk, som är afsedt att betjäna allmänheten, eller vid stads, annan kommuns eller municipalsamhälles fasta brandkår, i syfte att hindra driftens behöriga gång afhåller sig från tjänstgöring eller i sådant syfte vansköter sin tjänst, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena må anses föranleda.»

Jag tror, att man kan ha förhoppning om, att denna fråga kan på den väg utskottet förordat ordnas på ett mera tillfredsställande sätt, än som skett i den kungl. propositionen, och därför, herr vice talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna paragraf yrkats, dels att utskottets förslag till paragrafens lydelse skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den ändrade lydelse, som Kungl. Maj:t föreslagit för ifrågavarande paragraf.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna proposition på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja bevarad.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15
och 22 §§
strafflagen.
(Forts.)*

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15
och 22 §§
strafflagen.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner andra särskilda utskottets i utlåtande nr 8 framställda förslag till ändrad lydelse af 25 kap. 22 § strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den ändrade lydelse, som Kungl. Maj:t föreslagit för ifrågasvarande paragraf.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 76.

Utskottets lagförslag i öfrigt.

Godkändes.

Utskottets hemställan beträffande lagförslaget.

Bifölls i hvad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Senare afdelningen.

Friherre Lagerbring: Efter det beslut, som kammaren nyss fattat i afseende å 22 paragrafen i 25 kapitlet, så synes det mig, som om utskottets förslag i det moment, som nyss upplästes, där det heter: »dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t» etc., borde förfalla. Sedan kammaren, som sagdt, fattat beslut i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag till 22 paragrafen, har ju detta moment icke längre den mening, som det från början hade, och därför skall jag be att få yrka, att momentet måtte utgå.

Friherre Fleming: Det skrifvelseförslag, som det här rör sig om, synes mig kunna godkännas oberoende af det beslut kammaren nyss fattat, när det beslutet rörde personer, som äro an-

ställda i kommunernas tjänst, under det att skrivelseförslaget, enligt dess affattning, går längre. Där är det fråga om sådana verk, som äro afsedda att betjäna allmänheten. Då jag motionerat i det här ämnet, så tillåter jag mig taga kammarens uppmärksamhet i anspråk ett par minuter.

Då statsrådet och chefen för justitiedepartementet redogör för de fall, som borde indragas under strafflagen, uppdelar han dem i: »sådana som äro af allmänfarlig natur, och fall, som afse sådana verk, som äro afsedda att betjäna allmänheten», men med den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t ställt sig på, kunde han icke komma längre än till sådana personer, som äro anställda vid kommunala anläggningar. Det var således äganderätten, som blef det afgörande ifråga om, när strafflagens bestämmelser skulle blifva tillämpliga. Men enligt min åsikt bör det icke vara äganderätten, som är afgörande, utan den omständigheten om verken och inrättningarna äro afsedda att betjäna allmänheten, då det lika väl kan finnas sådana verk och inrättningar som icke tillhöra kommuner. Jag har låtit göra en liten uträkning och kommit till det resultatet, att det finnes en hel del orter, som t. ex. ha sin belysning från enskilda verk, och att det finnes flera städer, där äfven renhållningsverken äro i enskild ägo. Men dessa verk äro af lika stor betydelse, enligt min uppfattning, vare sig de tillhöra kommunen eller icke, och då böra de också komma in under samma bestämmelse. Då jag icke kan se något hinder för att vi, oaktadt vårt förra beslut, besluta denna skrivelse, som skulle utvidga detta, vill jag hemställa om bifall till utskottets förslag.

Friherre Lagerbring: Det är ju sant, att skrivelseförslaget går utöfver bestämmelsen i 22 §, men å andra sidan har kammaren där redan fattat beslut rörande alla dessa personer, som äro kommunalarbetare och anställda vid gas-, elektricitets- och vattenledningsverk etc. Det skulle väl då se bra underligt ut, om man, sedan man fattat det beslutet, afläte skrivelse till Kungl. Maj:t af det innehåll, som föreslås här i utskottets betänkande, d. v. s. »att Kungl. Maj:t måtte taga under förnyadt öfvervägande, under hvilka förutsättningar och i hvilken omfattning straff bör stadgas» etc., med andra ord, sedan man beslutit, att dessa personer skola straffas enligt bestämda regler, skall Kungl. Maj:t taga i förnyadt öfvervägande, »under hvilka förutsättningar och i hvilken omfattning» etc. Nu är det sant, att skrivelseförslaget omfattar äfven sådana, som äro anställda vid enskilda bolag eller hos enskilda personer, men detta är i alla fall icke tydligt uttryckt i skrivelsen. Skall en sådan skrivelse aflåtas, måste den därför omformuleras. Jag återtager därför mitt förra yrkande och hemställer i stället, att punkten måtte återremitteras.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af 19
kap. 22 § samt
25 kap. 15
och 22 §§
strafflagen.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare därpå, att förevarande del af punkten 2 skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Lagförslag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen. Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets den 25 och 27 in-
nevarande maj bordlagda utlåtande, nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 95 med förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.

Genom en den 11 mars 1910 aflåten proposition, nr 95, som blifvit af båda kamrarna hänvisad till särskilda utskottet nr 2, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogadt förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med förklarande, att förevarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, måtte antaga förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen, så lydande som utskottets utlåtande utvisade.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att det framlagda förslaget skulle företagas paragrafvis till afgörande med ingress och rubrik sist samt att af lagförslagets text icke skulle uppläsas andra delar än de, beträffande hvilka uppläsning begärdes.

Utskottets förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. strafflagen.

19 kap.

§ § 11, 14, 21, 23 och 24.

Godkändes.

20 kap.

4 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

*Lagförslag
om ändring
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)*

Till straffarbete i högst fyra år dömes:

1. om man stjälar i kyrka något, som kyrkan tillhör eller af andra där i förvar satt är;

2. om man stjälar penningar eller annat, som åt allmänna posten förtroddt är, ehvad det sker i posthus eller under förslingen;

3. om man stjälar ur försegladt bref, som ej åt allmänna posten förtroddt är, eller ur kläder, som någon bär på sig;

4. om man stjälar medelst inbrott, som i 5 § sägs, eller, för brottets föröfvande, bortförer och med våld eller list öppnar skåp, kista, skrin eller annan förvaringspersedel, som med lås, försegling eller annat dylikt stängsel tillsluten är;

5. om man stjälar nattetid i hus, som bebodt är, och gärningsmannen oloffigen, dock utan inbrott, dit inkommit eller där sig undångömt;

6. om gärningsmannen för stöldens föröfvande sig med vapen inställt eller använt ringare skräckmedel eller hot, än att gärningen till rån hänföras kan;

7. om man stjälar kreatur, som går i bete ute å mark;

8. om man stjälar af fartyg, som strandadt eller eljest förölyckadt är eller utan folk i sjö drifver, eller, under bärgning, hvad till dylikt fartyg hör eller därå fördt var;

6. om man stjälar från den, som genom allmän farsot, elds-

Till straffarbete i högst fyra år dömes:

1. om man stjälar i kyrka något, som kyrkan tillhör eller af andra där i förvar satt är;

2. om man stjälar penningar eller annat, som åt allmänna posten förtroddt är, ehvad det sker i posthus eller under förslingen;

3. om man stjälar ur försegladt bref, som ej åt allmänna posten förtroddt är, eller ur kläder, som någon bär på sig;

4. om man stjälar medelst inbrott, som i 5 § sägs, eller, för brottets föröfvande, bortförer och med våld eller list öppnar skåp, kista, skrin eller annan förvaringspersedel, som med lås, försegling eller annat dylikt stängsel tillsluten är;

5. om man stjälar nattetid i hus, som bebodt är, och gärningsmannen oloffigen, dock utan inbrott, dit inkommit eller där sig undångömt;

6. om gärningsmannen för stöldens föröfvande sig med vapen inställt eller använt ringare skräckmedel eller hot, än att gärningen till rån hänföras kan;

7. om man stjälar kreatur, som går i bete ute å mark;

8. om man stjälar af fartyg, som strandadt eller eljest förölyckadt är eller utan folk i sjö drifver eller, under bärgning, hvad till dylikt fartyg hör eller därå fördt var;

9. om man stjälar från den, som genom allmän farsot, elds-

Lagförslag
om ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)

våda, vattunöd, skeppsbrott, upp-
ror, fiendes åträngande eller an-
nan sådan nöd eller fara är satt
ur stånd att sin egendom värja;
eller

10. om man stjälar gift eller
sprängämne för att användas till
brottsliga företag.

Går i fall, hvarom i denna
§ förmäles, värdet af det till-
gripna ej öfver 15 riksdaler;
skall ändå för stöld dömas, efter
ty nu sagdt är; dock må, i så-
dant fall, där omständigheterna
äro synnerligen mildrande, till
fängelse i högst sex månader
dömas.

våda, vattunöd, skeppsbrott, upp-
ror, fiendes åträngande eller an-
nan sådan nöd eller fara är satt
ur stånd att sin egendom värja;
eller

10. om man stjälar gift eller
sprängämne i uppsåt att därmed
skada annan till lif eller hälsa eller
förstöra eller skada annans egen-
dom.

Går i fall, hvarom i denna
§ förmäles, värdet af det till-
gripna ej öfver femton riksdaler;
skall ändå för stöld dömas, efter
ty nu sagdt är, dock må, i så-
dant fall, där omständigheterna
äro synnerligen mildrande, till
fängelse i högst sex månader
dömas.

Herr Stendahl: Den ifrågavarande paragrafen är af mycket omfattande betydelse. Det hade varit önskligt, att regeringen vid affattandet af propositionen hade tagit mera hänsyn till hvad kommissionen i detta hänseende yrkat. Kommissionen hade nämligen föreslagit, att hvarje tillgrepp af dynamit skulle anses som kvalificerad stöld. Ett förslag i den riktningen hade icke varit stridande mot hvad som gäller på andra områden af vår lagstiftning. Så stadgar vår strafflag t. ex., att stöld af kreatur ute å mark är kvalificerad stöld oafsedt värdet.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att, för att stöld af gift eller sprängämne skall anses som kvalificerad stöld, måste giftet eller sprängämnet vara stulet för att användas till brottsliga företag. Utskottet har häri gjort en liten förändring, som, såvidt jag kan se, icke är af vidare betydelse. Om jag tänker mig ett tillgrepp af dynamit, som jag närmast vill hålla mig till, så är det gifvet, att, för att brottet skall anses som kvalificerad stöld, det fordras bevisning om den brottsliga afsikten med användandet af det stulna, och denna bevisningsskyldighet kommer att hvila på åklagaren. Ingen af herrarna tror väl, att ungsocialister, som stjåla dynamit för att användas till brottsliga företag, äro så dumma, att de medgifva detta. Dynamitupplagen äro i allmänhet, där de icke tillhöra fabrik, placerade på mycket ödsliga ställen, och det är därför mycket lätt att tillägna sig dynamit genom inbrott. Om 20 kilogram stjälas från ett sådant upplag, så är det den enklaste sak i världen för brottslingarna att fördela dynamiten i två partier om hvarterda 10 kilo och förvara det ena partiet på ett ställe och det

andra på ett annat. Bli de nu fast för innehafvet af det, som ligger på den ena platsen, och man icke kommer öfver det andra, så är det gifvet, att brottslingarna, som icke alls äro dumma, skola säga: ja, vi kunna icke neka till, att vi stulit 10 kilo, men när vi voro där, var upplaget uppbrutet förut. När det visas, att 20 kilo stulits, men tjufvarna bindas till att endast innehafva 10 kilo, tala »juridiskt» sannolika skäl för att de icke föröfvat inbrottet, och blifva de därför frikända från att hafva föröfvat kvalificerad stöld. Detta stadgande om straff såsom för kvalificerad stöld är därför enligt min mening af ringa eller intet värde, men det kan ju icke skada, att det kommer att stå i lagen; det gör kanske lika mycket nytta som om det icke funnes. Den, som icke är snäll och bekänner, går fri från strängare straff, men de beskedliga och dumma bli straffade. Det kan väl ändå icke vara meningen att skrifuva lagar på det sättet.

Jag vet icke, om jag är berättigad till att utvidga Kungl. Maj:ts förslag. Om jag vore berättigad därtill, skulle jag yrka, att de kursiverade orden i 10:de punkten af utskottets förslag, nämligen »i uppsåt att därmed skada annan till lif eller hälsa eller förstöra eller skada annans egendom» måtte utgå. Jag är tveksam, om ett sådant yrkande kan upptagas, därför att det faktiskt är en utvidgning af Kungl. Maj:ts förslag, men i denna kammare hafva dock vid andra frågor kunnat göras yrkanden, som jag tror inneburit en lika stor utvidgning som detta.

I denna fråga är det vidare en sak, som jag vill peka på, och det är, att försök till brott med sprängämnen, t. ex. bombattentat, enligt svensk lag icke äro straffbara på annat sätt än såsom olofligt innehafvaude af sprängämnet. Jag förstår mycket väl, att det kan vara svårt att nu, då strafflagen är under omarbetning, i speciella fall göra sådant försök till brott straffbart, men i detta fallet anser jag det hafva varit lyckligt, om så hade skett, ty det ligger en stor fara för den allmänna säkerheten däri, att icke sådana försök till brott äro straffbara. Jag har talat om denna sak med många personer, som icke äro jurister, och de tro alla, att ett bombattentat, som icke åstadkommer någon skada, är straffbart. Efter de senaste bombattentaten hafva vi exempel på, att man förbehållit sig möjligheten att föra talan och velat rubricera dem såsom försök till mord, men jag tror icke, att någon domstol vill bedöma dem så och rubricera ett sådant attentat som Ekenbergs i Göteborg såsom mordförsök.

Jag afstår emellertid från att framställa något yrkande i den af mig angifna riktningen, därför att jag anser det icke kunna upptagas, men jag vill, herr talman, yrka, att denna paragraf måtte till utskottet återremitteras.

Herr Hellner: Då jag får antaga, att syftet med en återre-

*Lagförslag
om ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)*

Lagförslag
om ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)

miss skulle vara att få fram en ändring i den riktningen, som den föregående talaren påyrkat, skall jag be att få göra en invändning mot den motivering, som han anfört till stöd för sitt yrkande. Han anser, att hvarje stöld af gift och sprängämne borde göras till kvalificerad stöld och sålunda kunna föranleda straffarbete i högst 4 år, äfven om det vore till fullo upplyst, att stölden ägt rum, som utskottet omtalar, för att använda sprängämnet för olofligt fiske eller t. ex. för att försälja detsamma. För min del kan jag icke se annat än att ett sådant förslag är absolut omöjligt. Motivet till det synes vara, att den föregående talaren anser, att man alltid kan presumera uppsåt hos den, som stjal gift eller sprängämne, att därmed förföva brott. Men uppenbarligen kan man icke alltid göra det, och man kan icke af den presumptionen, att ofta nog sådant uppsåt förefinnes, draga den slutsatsen, att man bör belägga brottet med samma straff, äfven om motsatsen vore bevisad. Det kan väl vara sant, att det är svårt att bevisa det uppsåt, som förutsättes för den strängare straffskalan, men dessa svårigheter har åklagaren alltid, när det gäller att bevisa ett uppsåt. Det är sålunda en sak, som man icke kan hjälpa, men icke är den anledning att gå ifrån den grundsatsen, som tagit sig uttryck i Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Stendahl: Med anledning af den siste talarens yttrande skall jag be att få tillägga, att i Stockholm näst metallskrot, ingenting stjåles så mycket som dynamit. Jag medger, att stöld af dynamit kan ske ibland utan uppsåt att använda den till brottsliga företag, t. ex. om man stjal dynamit från en järnvägsanläggning för att sälja den till bönder, som behöfva den för stensprängningsarbeten. Och då föreligger ju icke uppsåt att använda dynamiten på brottsligt sätt. Detsamma är förhållandet, om man t. ex. skickar en pojke för att stjåla dynamit och sedan säljer den till annan person, hvars afsikt med dynamiten man icke känner. Här är det endast stölden, som är det brottsliga. Men jag tycker ändå icke att det kan ligga någon stor fara i att antaga en lag, hvarigenom all stöld af dynamit blir kvalificerad stöld, och allra minst därför att med de bestämmelser, som redan antagits, bör man kunna följa dynamiten från dess tillverkning till användningen, men tillgrepp af dynamit gör en lucka i kontrollen. Jag vidhåller mitt yrkande om återremiss.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, som återtagit ledningen af förhandlingarna, att beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens god-

kännande enligt utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

*Lagförslag
om ändring i
19 och 20 kap.
strafflagen.
(Forts.)*

Herr *Stendahl* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner andra särskilda utskottets i utlåtande nr 12 framställda förslag till ändrad lydelse af 20 kap. 4 § strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, visas ifrågavarande paragraf åter till utskottet

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 26.

Öfriga delar af förslaget.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 28 och 29 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial:

nr 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af statistiska undersökningar rörande landtarbetarnas lefnads- och arbetsförhållanden,

nr 100, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkterna 2, 6, 14, 16, 17, 19, 31 och 34 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställningar,

nr 101, i anledning af Kungl. Maj:ts under sjätte hufvudtiteln

gjorda framställning i fråga om anslag för anordnande af inspektion öfver elektriska anläggningar samt två i ämnet väckta motioner, och

nr 102, med förslag rörande ändring i gällande aflöningsbestämmelser för de vid lagtima riksdag hos kamrarna och de ständiga utskotten samt i Riksdagens kansli anställda tjänstemän och betjänte,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af 18
kap. 13 §
strafflagen.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 28 och 29 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen samt en med föranledande däraf väckt motion.

Genom en den 20 maj 1910 dagtecknad proposition, nr 223, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga förslag till lag om ändrad lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen, så lydande som propositionen utvisade.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehått en i anledning af densamma inom Första kammaren af herrar *C. H. v. Mentzer* och *K. J. Ekman* afgifven, till lagutskottet hänvisad motion, nr 91, hvori yrkats att Riksdagen ville för sin del antaga följande lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen:

Sprider någon ut skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes med böter eller fängelse. Lag samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse däraf kommer.

Där någon säljer eller till annans begagnande utlämnar eller muntligen eller i skrift, som han utsprider, eller eljest genom tillkännagifvande för allmänheten till salu utbjuder eller ock offentligen utställer eller förevisar föremål, som är afsedt för otuktigt bruk eller till att förebygga följder af konsumgänge; eller under sådana förhållanden, att allmän fara för andras förförelse däraf kommer, vare sig muntligen eller genom utspridande af skrift söker förleda till användande af föremål, som nu sagts, eller meddelar anvisning om sättet för deras användande; varde, ändå att gärningen ej är sådan, som i 1 mom. sägs, dömd efter ty där stadgas.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt,

1:o att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte af Riksdagen bifallas, samt

2:o att omförmälda motion icke måtte föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af 18
kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

Herr von Mentzer: I den motion, som har väckts i detta ärende, har det föreslagits, att all försäljning af de föremål, som här äro i fråga, skulle blifva förbjuden. Utskottet har förmenat, att det visserligen finnes goda skäl för ett sådant förslag, men menat, att en nödig försiktighet ändå fordrade, att man icke för närvarande ginge längre än hvad Kungl. Maj:t hemställt i sin proposition.

Jag tror icke, att någon kan neka till, att den fiende, mot hvilken det här gäller att föra strid, är en af vårt lands allra farligaste fiender; och det gäller säkerligen i denna strid såsom i alla andra strider, att den som vinner tid vinner allt. Vinner vårt lands fiende på detta område den tid, som här erbjudes honom att kunna fortfarande jämförelsevis obehindradt härja i landet, så vinner han därmed mycket af striden. En sådan vinst vill jag för min del icke lämna den fienden.

Utskottet påstår vidare, att vi kunna vänta med en skärpning i fråga om lagstiftningen på detta område, till dess vidare erfarenhet vunnits. Hvar skall den erfarenheten vinnas? Den skall väl vinnas bland vårt eget folk. Hvad är det då, som skall sättas på spel? Det är väl de högsta intressen, som kunna finnas. Massor af vårt folk kunna gå under, därför att man icke i tid gör, hvad göras kan. Och dessutom tror jag icke, att man behöfver söka erfarenheten från vårt land. Den står att vinna från annat håll. Det lär nämligen vara en obestridlig sanning, att de gamla kulturfolken, hvilkas ställning under deras sista utvecklingsskeden torde hafva varit tämligen parallell med vår nuvarande, gingo under just därför, att de icke tillräckligt kraftigt kunde reagera eller reagerade mot den fiende, som här är i fråga. Vi behöfva således icke vänta på vidare erfarenhet inom vårt eget land, utan kunna och böra följa den erfarenhet, som redan finnes. På grund af denna erfarenhet hafva vi alla skäl att, såsom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sagt i propositionen, ingripa så kraftigt och så raskt som ske kan och icke inlåta oss på något dröjsmål.

Med anledning häraf, och då jag icke vågar i fråga om blifvande formulering hålla på motionens yrkande, ber jag, herr talman, att få yrka återremiss.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Endast några ord. Hvad utskottet med sitt uttalande afser är, att erfarenheten

Lagförslag
om ändrad
lydelse af 18
kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)

skall visa, att den föreslagna lagen, sådan den är tillstyrkt af utskottet, är tillräcklig för att vinna det syfte, som är afsedt. Utskottet har funnit, att Kungl. Maj:t i sitt förslag på ett särdeles lyckligt sätt har löst denna synnerligen svåra fråga, och det är i den förhoppningen och den förvissningen, att erfarenheten skall bekräfta denna utskottets uppfattning, som vi hafva afstyrkt motionen, för hvilken vi för öfrigt hysa många sympatier, och tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Clason: Det är för att i samband med det föreliggande förslaget uttala ett särskildt önskemål, som jag begärt ordet, det önskemålet nämligen, att man här icke blott skall stanna vid lagstiftning, ty det kräfvades ock lagtillämpning, och att det måtte läggas något mera kraft in i lagtillämpningen på detta område, än som hittills nog stundom varit fallet. Jag ber att få erinra om ett par fakta.

När den propaganda, som egentligen föranledde denna lag, en god tid fortgått, uttrycktes från olika håll den önskan, att något skulle göras för att med stöd af gällande lag — som ju förbjuder »sådan gärning, som sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för annans förförelse därpå kommer» — att säger jag, någonting skulle göras för att med stöd af denna gällande lag ingripa mot denna afskyvärda rörelse. Det svarades då från vederbörligt håll, att ett sådant ingripande icke vore möjligt; föredragen i fråga innehölle icke någonting åtalbart. Men sedan ytterligare någon tid gått, kom i alla fall åtalet. Hvertill tjänade dröjsmålet, om icke för att påvisa en viss slapphet i lagtillämpningen?

När vidare uppmärksamheten fästes på den försäljning af osedliga vykort och den skyltning med andra artiklar, med hvilka skyltning icke bör få förekomma, som i stor utsträckning ägde rum här, och när det intervjuades, om polismakten själf tog reda på sådant och ingrep mot dylika affärer, så svarades, att om anmälan ägde rum, skickades en polisman dit, och, om det befanns nödigt, anställdes det åtal.

Jag tillåter mig fråga, om det verkligen är så, att det är allmänheten, som i detta fall skall vara åklagare, om allmänheten skall gå och anmäla lagöfverträdelser för att ordningsmakten skall gripa in? Är det icke så, att ordningsmakten själfmant skall gripa in mot lagöfverträdelser, när de bedrifvas så öppet, som här varit fallet, och kan det icke vara anmälan nog exempelvis, att handeln med dessa osedliga vykort vecka efter vecka öppet annonseras i en rad tidningar?

Och, för att taga ett tredje exempel, när Riksdagen skref om inskridande mot biografställningar och när Kungl. Maj:t i särskildt cirkulär till polismyndigheterna uppmanat dem att *förekomma* — jag betonar särskildt detta ord — att där förevisades något, som

strider mot sedlighet eller eljest uppenbarligen icke offentligen bör framställas, och när det sedan offentligen anmälades, att vid en biografföreställning spelades en pjäs, som vimlade af berusade personer, svordomar och försupna typer o. s. v., så att det sades, att man får leta efter maken till råhet, vidrighet och dumhet — när då vederbörande polismästare svarar, att han fullt ut insåg, att stycket i fråga icke fyllde måttet men, eftersom biografägaren nedlagt stora kostnader för pjesens uppförande och engagerat flere personer därför, vore det obilligt att genast afbryta uppförandet och därför borde det få fortgå några dagar — när, säger jag, på detta sätt hos en representant för ordningsmakten de kostnader, den enskilde nedlagt för att förtjäna på råhet och vidrighet, få väga mer än samhällets kraf på skydd emot detta, ett kraf, som i detta fall understöds af Kungl. Maj:ts cirkulär och understrukits i den skrifvelse, som Riksdagen i fjol aflät, då frågar jag: är det underligt, om man i vida kretsar känner sig orolig öfver bristande energi i lagtillämpningen äfven på dessa områden?

Jag har på grund af detta i sammanhang med det föreliggande lagförslaget velat rikta en mycket enträgen bön till vederbörande, att äfven i nu nämnda hänseenden lagtillämpningen måtte förbättras, och att äfven lagtillämpningen således må göra hvad den kan för att den giftflod måtte hämmas, som, om den ohejdadt får utbreda sig, ofelbart leder till vårt folks fördärf.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Stendahl: Jag har icke varit i tillfälle att i utskottet få yttra mig i denna fråga. Jag kan emellertid vitsorda, att utskottets ledamöter hvar för sig, så godt de kunnat, gjort klart för sig denna fråga, och jag har all respekt för deras goda vilja äfvensom för det resultat, de kommit till.

Jag är enig med dem om att det är en mycket ömtålig sak att lagstifta i en fråga sådan som denna och att man bör akta sig, så att man icke skjuter öfver målet.

Här har en föregående talare, såvidt jag uppfattade honom rätt, påstått, att anledningen till att de gamla kulturfolken gingo under vore, att de begagnat sig af preventiva medel. Jag tror, att det påståendet icke är riktigt historiskt. Att de gamla kulturfolken gingo under, var nog beroende på något helt annat, än att de kände till preventiva medel. Om den ärade talaren hade varit t. ex. nere i Italien och sett utgräfningarna af Pompeji, så skulle han hafva funnit, att erfarenheten därifrån icke visar oss på preventiva medel utan på någonting helt annat, som jag anser mig icke vilja nämna offentligt i kammaren.

Det är så vanligt, att när de, som tro på en sak varmt och innerligt, känna sig upprörda, de ropa på myndigheterna, på skyddet. Ja, det är riktigt, men de få icke ropa på att man skall utsträcka

*Lagförslag
om ändrad
lydelse af 18
kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)*

Lagförslag
om ändrad
lydelse af 18
kap. 13 §
strafflagen.
(Forts.)

detta skydd längre, än hvad lagen tillåter, och man får icke såsom här skett emot en ämbetsman, som efter bästa förmåga söker göra sin plikt, utkasta en sådan beskyllning som att han icke gör sitt till för att hindra råhet och vidrighet. Jag vill inlägga en gensaga mot detta, icke därför att jag själf har varit polisman, utan därför att jag vet, hur ytterligt svårt det är att handhafva åklagarkallet, hur svårt det är att i kinkiga fall uppdraga gränsen mellan straffbart brott och icke brott.

Man talar om osedliga bilder. Ja, de förekomma. Jag har åtalat försäljningen af många sådana och tagit många sådana i beslag. Men fordran har också kommit fram, att man skulle göra beslag på och åtala försäljningen af sådant, som faktiskt enligt gällande lag icke varit åtalbart. Visserligen hafva de välmenande sedlighetsifrande människor, som yrkat på åtal, varit fullt öfvertygade om, att här föreläge brott, men de hafva icke haft kompetens att bedöma, huruvida det förelegat straffbart brott eller icke.

Jag vill omtala att för några år sedan, då det gjordes jakt af enskilda emot utställning af »osedliga vykort», det inkom anmälningar, och jag gjorde mitt bästa för att taga in vykorten eller få exemplar af dem. Angifvaren i ett sådant fall, en ytterst ärbar, hederlig och rättskaffens man, med varmt sinne för det allmänna bästa och för sedligheten, kom vid ett tillfälle ned till mig och sade: kan ni icke se, att detta är osedligt? — Nej, invände jag, det kan jag icke; visserligen är det något fritt och vågadt, men att åtala något sådant går icke för sig. — Nå, fortsatte han, hvad skall ni då åtala; detta är det värsta jag någonsin sett! — Ja, svarade jag, då skall jag be att få visa de samlingar jag har, och så gjorde jag mig skyldig till att visa honom osedliga bilder, men det skedde ju för att lära honom, hvad som verkligen finns i den vägen och för att lära honom hvad som verkligen kunde anses vara osedligt och åtalbart. När han fick se det, sade han: Å, det är ju förfärligt; att någonting sådant fanns, har jag aldrig kunnat tänka mig! — Ja, mina herrar sedlighetsifrare, det finns *mycket* i lifvet, som ni aldrig kunnat tänka er!

I utskottet uppträdde en talare, som tillät sig rikta ett anfall mot den bildade klassens kvinnor i Stockholm, hvilket anfall jag icke kan låta vara oemotsagdt; och han har i en reservation yttrat sig på ett sådant sätt, att jag anser det vara skamligt. Jag kan säga er, mina herrar, att jag har ganska stor erfarenhet. Jag har sett botten af dräggen. En stor stad är gifvetvis en kloak, mot hvilken all uselhet i landet drager sig; men när man säger, att det är storstaden, som är så syndig, så ljuger man egentligen. Det är storstaden, som drager till sig och för till sig mycken synd och mycket elände. Gent emot den beskyllningen, denne reservant gjort emot öfverklassens kvinnor i denna stora stad, vill jag säga, att den bildade klassens unga kvinnor har jag funnit vara mer

sedliga här, än hvad kanske något samhälle utom Stockholm kan uppvisa. Därmed vill jag visst icke hafva sagt, att det icke skulle finnas mycken osedlighet äfven i Stockholm. Men jag vill referera till hvad en gammal tidningsman yttrat i denna fråga. En gång, då en på sin tid känd riksdagsman skrifvit om det syndiga Stockholm, sade den tidningsmannen: »Ja, det är därför att de andra komma hit och äro osedliga! Gifvetvis samlas de då här: här är bästa marknaden för sådant.» — Jag säger detta på allvar, mina herrar, det är intet skämt.

När man vill råda bot på ett ondt, skall man likväl gå tillväga så, att man icke rycker upp hvetet med ogräset. Jag anser, att regeringens förslag är tillräckligt vidtgående och så omsorgsfullt utarbetadt, att vi utan betänkande kunna antaga detsamma, och jag tror, att det skulle innebära detsamma som att skjuta öfver målet, om man i närvarande ögonblick ginge utöfver detta förslag.

Det är en gammal regel, som säger, att den som vill bevisa något skall se till, att han icke bevisar för mycket, ty då bevisar han ingenting. Så förhåller det sig också med den anförda bevisföringen om att »hela landet är i fara», och att »hela vårt folk går sin undergång till mötes», om vi icke vidtaga de eller de åtgärderna! Såvidt min erfarenhet kan gifva mig möjlighet att döma i denna svåra sak, så vill jag säga, att jag icke här kan annat än anse, att regeringens förslag bör räcka till, hvarför jag yrkar bifall till regeringens och utskottets förslag samt afslag å motionen.

Herr Löfgren: Då under den förda diskussionen de yttranden, som förekommit, gått ut på att tillstyrka bifall antingen till utskottets förslag eller till motionen, så har jag endast velat tillkännagifva, att jag för min del icke kan ansluta mig till vare sig det ena eller det andra yrkandet, utan hufvudsakligen på de skäl, som anförts af lagrådet och som jag anser fortfarande förefinnas, vill jag uttala mig för afslag å Kungl. Maj:ts proposition.

En närmare motivering af denna ståndpunkt har jag icke anledning ingå på och då jag icke heller kan helt och hållet ansluta mig till de skäl, som anförts i reservationerna, så finner jag mig, herr talman, icke böra framställa något yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talman yttrade, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 28 och 29 innevarande maj bordlagda utlåtanden nr 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Kalmar stad af vissa delar af den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet m. m. och nr 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 8 § i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af första särskilda utskottets den 28 och 29 innevarande månad bordlagda memorial, nr 13, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af första kammarens tillfälliga utskotts den 28 och 29 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 31, i anledning af Andra kammarens beslut rörande väckt motion om åtgärd för officiell publikation af regeringsrättens utslag, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt, och som Andra kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Vid ånyo skedd föredragning af jordbruksutskottets den 27 och 28 i denna månad bordlagda memorial nr 113, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående efterskänkande af viss del af köpeskillingen för ett af E. O. Sandström från kronopark inom Norrbottens län inköpt virkesparti, och nr 115, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrad lydelse af 2 mom. i kungl. kungörelsen den 13 juni 1908 angående förändrade villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen, biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 8, till Konungen angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Upplästes och godkändes sammansatta lag- och jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 153, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner nr 50—53 angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan m. m.

Anmäldes och bordlades tredje särskilda utskottets memorial, nr 14, med hemställan om anvisande af ersättning åt särskilda utskottets nr 3 kanslipersonal och vaktbetjäning.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 31 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollet för den 24 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 103, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående tullverkets utgiftsstaten för år 1911, och

nr 104, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; äfvensom

lagutskottets memorial nr 53, med anledning af återremiss från Första kammaren af lagutskottets utlåtande nr 51 i anledning af *dels* återremiss af vissa delar af utskottets utlåtande nr 44 angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895 jämte i anledning däraf väckta motioner, *dels ock* kamrarnas skiljaktiga beslut i ämnet.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets nr 1 förslag till Riksdagens skrivelse, nr 155, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrivelse, nr 150, till Konungen, angående åtgärder för skolungdomens fostran till sparsamhet.

Vid föredragning af tredje särskilda utskottets under gårdagen bordlagda memorial, nr 14, med hemställan om anvisande af ersättning åt särskilda utskottets nr 3 kanslipersonal och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran Första kammarens tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande, nr 32.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,41 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
